

Henna Mäkinen

VANHEMPANI LAULAVAT, MINÄKIN LAULAN

Musikaalisuus, musiikin opetus ja musiikin harrastus

**Opinnäytetyö
CENTRIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Musiikin koulutus
Lokakuu 2019**

TIIVISTELMÄ OPINNÄYTETYÖSTÄ

Centria-ammattikorkeakoulu	Aika Lokakuu 2019	Tekijä/tekijät Henna Mäkinen
Koulutusohjelma Musiikin koulutus		
Työn nimi VANHEMPANI LAULAVAT, MINÄKIN LAULAN. Musikaalisuus, musiikin opetus ja musiikin harrastus		
Työn ohjaaja Ulla Roiko-Jokela		Sivumäärä 42+ 1
Työelämäohjaaja		
<p>Musiikki on yleinen harrastus lasten keskuudessa. Kuitenkin musiikin aktiivinen harrastaminen on aikojen saatossa muuttanut muotoaan ja sen suosio on laskenut. Musiikin harrastaminen ymmärretään varsin laajana käsitteenä. Siihen lukeutuu laulaminen kuorossa tai yksin, ohjattuna tai omatoimisesti, samoin instrumentin soitto ohjatusti konservatoriossa, kansalaisopistossa tai koulun kerhobändissä.</p> <p>Kyseessä on laadullisella tutkimusmenetelmällä tehty selvitys. Selvityksen kohteena on 3.–7. luokkien oppilaat Evijärven ala- ja yläkoulussa. Aineiston kokoaminen toteutettiin monivalintakyselynä, joka oli lyhyehkö A4-mittainen, ja se toteutettiin luokissa oman opettajan valvomana. Kyselyyn kului aikaa n. 5-10 minuuttia. Kyselystä haluttiin mahdollisimman helppo ja ymmärrettävä, jotta nuorimmatkin kyselyn täyttäjät suoriutuisivat tehtävästä. Vastauksia tuli yhteensä 117 kpl. Kyselyssä kysyttiin mm. pitävätkö oppilaat musiikkitunnilla laulamista ja heidän vapaa-ajan lauluharrastuksestaan. Perheen musiikin harrastuksesta kysymyksiä oli lähinnä vanhempien laulamista sekä musiikin kuuntelemista ja konserteissa käymistä. Oppilaille esitettiin kysymyksiä myös heidän soittoharrastuksistaan ja sitä, soittavatko he ohjatusti jotain soitinta ja jos he ovat lopettaneet, syystä siihen.</p> <p>Kyselyn tuloksista näki musiikin harrastuksen pitäneen edelleen paikkansa yhtenä suosituimmista harrastuksista. Kysely myös vahvisti käsitystäni vanhempien esimerkin vaikutuksesta lasten tekemiin valintoihin. Vaikka musiikin harrastamisen suosio oli tiedossani, silti pidin soittoharrastuksen aloittaneiden määrää suurena. Enemmän pohdintaa aiheutti soittoharrastuksen lopettaneiden määrä. Myönteisenä pidin kuitenkin sitä, että monet ovat kiinnostuneet aloittamaan musiikin harrastamisen. Vaikka harrastamisen suosio välillä laski, niin yläkouluun siirtyessä suhtautuminen musiikkiin ja omatoimiseen laulamiseen muuttui myönteiseksi.</p>		
Asiasanat Musikaalisuus, perimä, musiikin opetus, musiikin harrastus.		

ABSTRACT

Centria University of Applied Sciences	Date October 2019	Author Henna Mäkinen
Degree programme Music Education		
Name of thesis MY PARENTS SING, SO DO I. Musicality, the teaching of music and being into music		
Instructor	Pages 42 + 1	
Supervisor Ulla Roiko-Jokela		
<p>Children are very interested in music. However, their active music hobby has changed very much over time and its popularity has fallen. Music as a hobby is understood as a quite broad concept. There is singing in the chorus or alone, guided or self-guided. There is also guided instrument play at a conservatory, a community or a school band.</p> <p>Qualitative research method was used in this thesis work. The target group are 3rd to 7th grade pupil, in Evijärvi in the elementary school and the junior high school. Data collection was conducted as a short multiple-choice questionnaire, one A4 page. It was done in classrooms under the supervision of a teacher. It took 5–10 minutes. The questionnaire was easy to understand, so that even the youngest ones who completed the survey could understand it. I got 117 answers from the pupils. The survey asked if the pupils liked to sing during the lessons and if they had singing as a hobby in their free time. Questions about family music hobbies included questions if parents were singing, listening to music and visiting concerts. Students were asked if they are interested in music. Do they have music lessons on some instrument? And if they have stopped their hobby what was the reason.</p> <p>The result of the questionnaire was that music as a hobby is still one of the best hobbies. The questionnaire confirmed my view that the example of parents influences children`s choices. Although I knew the popularity of music as a hobby, still I think the number of students who started the playing an instrument was high. The high number of those who have stopped playing an instrument as a hobby raised some questions. On the positive side, so many pupils were interested to start playing music as a hobby. The attitude towards music and singing became positive in the junior high school.</p>		
Key words Musicality, heredity, teaching music, music as a hobby.		

ABSTRACT

SISÄLLYS

1 JOHDANTO, KÄSITTEET JA TYÖN RAJAUS.....	1
2 TARKKAILUA JA HAVAINTOJA.....	3
3 MUSIKAALISUUDEN KEHITTYMINEN	5
3.1 Musiikkia jo ennen syntymää	5
3.2 Varhaisin musiikkimaku ja musiikkimuisti	7
3.3 Ääni, luonnollinen osa meitä	7
3.4 Laulu, ensimmäinen instrumenttimme	8
3.5 Musikaalisuuden tekijät	8
3.6 Perinnöllisyys vai ympäristötekijät.....	9
4 KODIN JA LAPSUUDEN VAIKUTUS MUSIKAALISUUTEEN.....	12
5 MUSIIKIN OPETUKSEN HISTORIAA	16
6 MUSIIKKI HARRASTUKSEKSI	21
7 KYSELY MUSIIKIN HARRASTAMISESTA JA VASTAUSTEN KARTOITUS	23
7.1 Vastaajajoukon kuvaus	23
7.2 Lasten ja vanhempien laulamisen	23
7.3 Kavereiden harrastuneisuus	26
7.4 Musiikin kuuntelu ja konsertissa käynti.....	27
7.5 Musiikki, jota lapset kuuntelevat	28
7.6 ”Osaan soittaa jotain soitinta”	29
7.7 Soittoharrastuksen lopettamisen syitä	31
7.8 Vastausten tarkastelua eri ryhmissä harrastajien, lopettaneiden ja ei harrastajien välillä - vanhempien lauluharrastus	32
8 LOPPUPÄÄTELMÄT	37
LÄHTEET	41
LIITE	

1 JOHDANTO, KÄSITTEET JA TYÖN RAJAUS

Tämän tutkielman aiheen valintaan ovat innoittaneet omat kokemukset laulajana sekä omien lasteni laulamisen ja musiikin harrastamisen taival. Samalla olen laajemmin alkanut miettiä lasten laulamisen ja musiikin harrastamisen yhteyttä, sekä sitä miten paljon vanhemman harrastuneisuus ja esimerkki edesauttavat lapsen harrastusten valinnoissa.

Työni alkumetreillä syntyneitä kysymyksiä oli useita. Mikä on tämän päivän koululaisten suhtautuminen laulamiseen? Laulavatko vanhemmat kotona? Kannustavatko vanhemmat lapsia aloittamaan musiikkiharrastusta? Onko lapsilla kiinnostusta musiikin harrastamiseen? Mitkä tekijät vaikuttavat musiikin harrastamisen lopettamiseen? Mikä vaikutus on kaverilla harrastuksen valinnassa? Häviääkö yhdessä laulaminen kouluistamme?

Musiikista, musikaalisuudesta ja musiikin harrastamisesta on tehty paljon erilaisia tutkimuksia. Musikaalisuutta ja sen taustatekijöitä on käsitellyt Liisa Ukkola-Vuoti (2006) kirjassaan Musikaaliset geenit, hyvinvointia musiikista. Nuorten musiikkisuhdetta ovat tutkineet esimerkiksi Mikko Anttila ja Antti Juvonen teoksessa Musiikki koulussa ja nuoren elämässä – kohti kolmannen vuosituhannen musiikkikasvatusta, osa 3 (2006) sekä Suvi Saarikallio osuudessa Musiikki ja nuoren psykologinen kehitys kirjassa Musiikkikasvatus: Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen (2009).

Koska musiikilla on ihmisen psykofyysisessä kehityksessä tärkeä osa, olen katsonut tarpeelliseksi käyttää työni alkupuolella verraten runsaasti tilaa taustakirjallisuudesta löytämiäni havaintojen esittämiseen. Musikaalisuutta on eri lähteiden ja tutkimusten mukaan vaikea yksiselitteisesti määritellä. Musikaalisuudella käsitan tässä työssä ihmisen luontaista, ei siis opiskelun kautta kehitettyä kykyä tajuta musiikin perustekijöitä rytmiä, sävelkulun vaihtelua, voimaa ja tempoa.

Rajaan työstäni pois haastateltavien lasten vanhempien ja koulun musiikinopettajien näkemykset asiasta. Lasten soittoharrastuksessa en myöskään halua erotella sitä, soittaako lapsi kansalaisopiston vai konservatorion opetuksen alaisena vai onko harrastuksena jonkun kaveriporukan oma vapaa-ajan bändi tai seurakunnan järjestämä lapsikuoro.

Toteutin aineistoni hankinnan monivalintakyselynä, johon osallistuivat kaikki Evijärven 3.–7. luokkaiset. Kysely tehtiin koulussa oppitunnin alussa, ja kyseisen tunnin opettaja valvoi vastauksien täytön.

Tämä koettiin opettajien kanssa toimivimmaksi tavaksi suorittaa kysely. Kyselyn tavoitteena oli saada esiin lasten oma näkemys, ja he saivat vastata ilman vanhempien neuvoja kysymyksiin, kuuluiko musiikki kodin arkeen ja lauloivatko vanhemmat lapsilleen heidän ollessa pieniä.

2 TARKKAILUA JA HAVAINTOJA

Mieleeni tulee eräs koululaisten kuusijuhla, jossa pienet ekaluokkalaiset esittävät reippaasti harjoittelemansa ohjelmanumeron. Esityksen tärkein osuus tuntuu olevan askelkuviot ja piirissä oikeaan suuntaan pyöriminen. Lauluääntä ei pienten esittäjien suusta juuri kuulunut. Se ei onneksi tässä tapauksessa haittaa, koska siitä osuudesta huolehtii levysoitin, josta musiikki kuuluu vahvasti ja reippaasti.

Lauluesityksiä pikkuoppilaiden ohjelmaan kuuluu myös, ja se ilahduttaa mieltäni. Kuitenkin jotakin jään kaipaamaan. Ehkä se on laulamisen luonnollisuutta ja vapautta. Vaikka lapsia on suuri ryhmä, lauluääni jää kovin hennoksi. Muutaman rohkean ääni kantautuu muiden yli. Isompien lasten lauluesityksen vuoroon tullessa voimaa ja intoa ei puutu, esitys on mahtipontinen. Siinä ei kukaan tuntunut välittävän siitä, meneekö tämä nyt ihan nuotilleen, eikä se niin tarkkaa ollutkaan. Siinä porukan voima on valtaisa ja pianosäestyksen ääni on hukkaa lauluvyöryn alle. Yläkoulun puolelle siirtyessä kuusijuhlat ja lauluesitykset loppuvat. Toki yläasteikäisten laulamissa rajoittavana tekijänä tulee nuorten miesten äänenmuro, joka saattaa väliaikaisesti katkaista laulamisen taidon.

Laulamisen merkitys lapsen ja nuoren musikaalisuudelle ja musiikin harrastamiselle on merkittävä osa yleensä musikaalisuuden kehittymisessä. Laulamisen kuuluminen luonnolliseksi osaksi arkielämää kehittyy usein esimerkin kautta. Musiikin oppimista voi verrata puhumisen oppimiseen. Pieni lapsi oppii puhumaan matkimisen kautta. On perheitä, joissa musiikki onkin arjessa mukana luonnollisena osana lapsen syntymästä asti. Silloin musiikista kehittyy lapselle kuin toinen kieli.

Olen jo pidemmän ajan miettinyt syitä siihen, mikä on muuttanut lasten ja nuorten suhdetta laulamiseen ja ylipäätään musiikkiin. Laulamista ja soittamista ei juurikaan arvosteta samassa määrin kuin muutama vuosikymmen sitten. Tämä ajatukseni sai vahvistusta lukiessani Helsingin Sanomista artikkelia suosittun laulutekijän ja Sibelius-Akatemian musiikinkasvatuslehtorin Soili Perkiön haastattelua. Siinä Perkiö oli aidosti huolissaan siitä, että suomalaisissa kodeissa lauletaan liian vähän (HS 27.3.2018).

Onko perheissä tilaa laulamille ja musisoinnille? Kenties musiikki onkin vahvasti mukana monen, jopa useimman lapsen elämässä, ja se todennäköisesti soi useimman kotona päivittäin. Musiikki on taustamusiikkina automatkoilla, ruokakaupoissa ja työpaikoilla. Musiikki on radion, television ja netin kautta läsnä useamman arjessa päivittäin. Musiikin kuluttamisen kulttuuri on muuttunut laajassa

mittakaavassa aktiivisesta musiikin tuottamisesta, laulamisesta ja soittamisesta passiiviseen musiikin kuuntelemiseen.

Koti ja siellä lapsuudessa saatu äänimaailma vaikuttavat paljon lapsen musiikilliseen kehitykseen. Kotona lapsuusiässä saadut ärsykkeet ohjaavat myös tulevan elämän valintoja. Ajattelisin, että vain kevyttä musiikkia kuunteleva pitää vain tätä genreä oikeana valintana. Samoin tapahtuu myös klassisen musiikin suhteen. Korva ja mieli hyväksyvät helpoimmin niille tutun sävelharmonian.

Laulu on taito, joka kehittyäkseen vaatii runsaasti harjoittelua. Jo varhain aloitetulla äänen käytöllä ja laulamisella äänihuulet kehittyvät. Äänihuulet ovat lihakset, joita säätelemällä tuotetaan erikorkuisia ääniä. Siksi laulamista voi verrata mihin tahansa urheilusuoritukseen, jossa tarvitaan lihaksia, ja samoin urheilusuoritus onnistuakseen tarvitsee paljon harjoittelua. Musikaalisuuden kehittymisen kannalta on tärkeää kannustaa lapsiamme laulamaan aivan pienestä lapsesta asti. Me vanhemmat omalla käytöksellämme olemme parhaita esimerkkejä laulamiseen.

3 MUSIKAALISUUDEN KEHITTYMINEN

Tässä kappaleessa käsitellään musikaalisuuden kehittymistä. Aluksi tarkastellaan musikaalisuuden kehittymistä sikiöajalla ja mm. sitä, kuinka äidin valitsema musiikki vaikuttaa vielä syntymättömään lapseen ja myöhemmin hänen elämäänsä. Lopussa tarkastellaan musikaalisuuden tekijöitä eri tutkimusten valossa ja vertaillaan näkökulmia perinnöllisyyden ja geenien välillä.

3.1 Musiikkia jo ennen syntymää

Äänet ovat ympäröineet meidät jo hyvin varhaisessa vaiheessa ennen kuin olemme niiden merkitystä ymmärtäneet. Nuo passiivisesti ympäristöstä vastaanotetut äänet ovat vaikuttaneet meihin. Täysiaikaisena syntyvällä vauvalla on useiden kuukausien kokemus äänien kuuntelusta. Huomion arvoista on, että kokemuksta on myös ”äänimaailman ja muun maailman välisestä assosiaatiosta”. (Huotilainen 2009, 121.) Lisäksi geeniperimällä on vaikutuksensa. Olimme siis syntymässämme valmiina vastaanottamaan ääniä ja luonnostaan musikaalisia. (Ukkola-Vuoti 2017, 81.)

Jo kohdussa oleva sikiö aistii ympäristöä. Äidin vatsassa olevalla sikiöllä on alkanut kehittyä tietoisuus itsestään sekä ympäristöstään läheltä kuuluvan äidin sekä lähiympäristöstä kuuluvien äänten avulla (Koistinen 2003, 8). Sikiövaiheessa kuulomme kehittyä raskauden ensimmäisellä kolmanneksella. Äänillä on ollut meihin vaikutusta siis ennen kuin kuuloaistimme on edes kunnolla kehittynyt. Vaikka kuuloaisti alkaa kehittyä jo hyvin varhain, raskausviikolta 16 lähtien ja sikiön korvat valmistuvat vasta raskausviikolla 24, kuulo toimii jo paljon ennen sitä, koska sisäkorva on jo valmis. Kuulojärjestelmämme on valmis kokonaisuudessaan vasta noin kaksikymmentävuotiaana. (Ukkola-Vuoti 2017, 81.)

Seitsemän kuukauden ikäinen sikiövauva reagoi äänen kuullessaan. Tutusta äänestä levoton sikiö rauhoittuu, kääntyy ääntä kohti, kun taas kovan äänen kuullessaan hän voi säpsähtää ja sydämen syke voi muuttua. Äidin vatsapeitteet, sikiökalvot, lapsivesi ja kohtu vaimentavat hyvin ulkopuolelta tulevia ääniä. (Liisa Ukkola-Vuoti 2017, 82.) Musiikin kuulumiseen vaimennus vaikuttaa niin, että sikiö ei välttämättä kuule eri soitinten sointivärieroja. Vaimennukset toimivat hyvin erityisesti korkeilla äänitaajuuksilla, kuten pikkolohuilun soitossa. Musiikista melodia ja rytmi kuuluvat sikiölle hyvin, niin kuin melodian äänenkorkeudetkin. Puheen ja laulun äänenpainot, rytmi ja voimakkuudet kuuluvat myös sikiölle hyvin. (Huotilainen 2009, 121.)

Kun kuuloaisti toimii, ääniärsykkeet etenevät hermostossa. Äänet alkavat vaikuttaa sikiön kuuloaivo-kuoreen ja nämä uudet yhteydet alkavat muokata sitä. Kuulon kehityksen kannalta on tärkeä saada jatkuvia ääniärsykejä, jotka muodostavat yhteyksiä hermostoon. Ääniärsykkeet ovatkin välttämättömiä ja ovat normaalin kehityksen edellytys. Vertailukohdaksi voidaan ottaa sikiöaikaiset lihassupistelut, jotka ovat tärkeä osa lihasten kehittymiselle. (Ukkola-Vuoti 2017.)

Ukkola-Vuodin mukaan kuuloaistin avulla olemme päässeet elämisen rytmiin alusta asti. Olemme kuunnelleet äitimme sisällä sydämen sykettä, joka kumahtaa bassorummun lailla verenkierron ja muiden elintoimintojen säestämänä. Jostain kauempaa olemme voineet kuulla isämme ja sisarusten ääniä, sekä äidin puheen ja laulun sen kuuluessa aivan viereltämme. Lapsen syntyessä hän tunnistaa oman äidin ja muiden läheisten äänet. Lapsi tuntee lisäksi myös oman äidinkielen puheen rytmin ja korkeuden.

Me emme saa tietää, mitä mieltä vauva on kohdussa kuulemistaan äänistä ja musiikista, mutta musiikin synnyttämiä eleitä ja toimintoja voidaan ulkoapäin mitata ja tarkastella ultraäänien ja magneettikuvien avulla. Aivotutkimusmenetelmien lisäksi on yksi keino tarkkailla vauvan käyttäytymistä. Espanjassa tehdyssä tutkimuksessa vauvoille soitettiin Bachin musiikkia. Musiikki vietin babypod-musiikkisoittimen avulla aivan lapsen lähelle. Hiljaisella voimakkuudella soitetun musiikin vaikutus oli suurempi kuin äidin kuulokkeiden kautta kuuntelema musiikki. Musiikkia soitettiin yli sadalle koehenkilölle ja heidän vauvoilleen. Ultraäänitutkimuksessa kokeen aikana jopa 87 prosenttia vauvoista liikkui suutaan ja kieltään ja noin puolet availi leukojaan. Ensimmäisiä kertoja liikkeitä huomattiin raskausviikolla 16 ja ne voimistuivat raskausajan loppupuolelle asti. (Ukkola-Vuoti 2017, 84.)

Erilaisten aivotutkimusten avulla on tutkittu vastasyntyneen vauvan aivotoimintaa. Näissä tutkimuksissa on todettu, että ennen syntymäänsä lapsi paitsi kuulee on myös oppinut kuulemastaan. Vastasyntynyt tunnistaa äänet, jotka ovat hänelle välittyneet kohtuun. Syntymän jälkeen sama musiikki, jonka hän on kuullut kohdussa ollessaan, saa aikaan voimakkaita vasteita aivoissa. Vastasyntyneen lapsen käyttäytymisessä voidaan myös nähdä sikiöaikainen oppiminen. Erään tutkimuksen mukaan vauva tunnistaa vielä vuosi syntymän jälkeen musiikin, joka on tullut tutuksi hänen kohdussa ollessaan. Tutkimuksessa vauva myös piti tästä enemmän kuin muusta musiikista. (Ukkola-Vuoti 2017, 85.)

3.2 Varhaisin musiikkimaku ja musiikkimuisti

Äidin ja sikiön hormonitoiminta on osittain yhteistä. Istukan kautta kulkeutuu sikiöön huomattava määrä hormoneja äidin verenkierrosta (Huotilainen 2009, 123). Odotusaikana äidin musiikkimieltymykset välittyvät vauvalle vatsaan äidin laulaessa ja kuunnellessa mielimusiikkia. Musiikki saa aikaan äidissä mielihyvähormonien ryöpsähdyksen, joka välittyy istukan kautta sikiöön. Musiikkimaku saattaa siirtyä lapselle, koska nämä hyvän olon hormonit kulkeutuvat sikiölle verenkierron kautta. Vatsassa vauva kuulee äidin kuunteleman musiikin. Hän kokee samat hormoniryöpsähdykset ja tunteet äidin kanssa. Ne voivat olla mielimusiikin tuomia hyviä hormoneja, jolloin äidin lihasten rentoutuessa ja pulssin laskiessa myös sikiö rauhoittuu. Taas inhomusiikin tai stressin aiheuttavan äänen kuullessaan myös äidin lihakset kiristyvät ja pulssi nousee, jolloin vauva vatsassa saa myös samat stressin hormonit. (Ukkola -Vuoti 2017, 86, Huotilainen 2009, 123.) Musiikinkuuntelutilanteen toistuessa usein, äidin hormonimuutokset vaikuttavat vauvassa vahvan muistijäljen ja ovat todella merkityksellisiä, sillä ne vaikuttavat voimakkaasti sikiön olotilaan. Siksi näihin hormoniaistimuksiin liittyvä oppiminen on tehokasta. Onkin todettu, että raskausajalla äidin lempimusiikki on syntymän jälkeen myös vauvan mielimusiikkia. Tämä on musiikkia, jonka vauva tunnistaa ja jonka kuullessaan hän useimmiten myös rauhoittuu. (Huotilainen 2009, 123.)

3.3 Ääni, luonnollinen osa meitä

Useilla meillä yllättäen säikäytetyksi tulleilla on vaistomaisena reaktiona spontaani kiljaisu. Tuossa tilanteessa koko elimistö säpsähtää ja saa aikaan koloratuurisen korkean äänen. Tietoisesti yrittämällä tuo sama ei useinkaan olisi mahdollista. Tai kun itkemme tai nauramme, koko ruumis kokonaisvaltaisesti osallistuu työskentelyyn. Voimakkaat tunteet syrjäyttävät väärän lihasjännityksen. Äänen käyttö suuttuneella henkilöllä on erilainen kuin rakastuneella. Ääntä tuotamme sellaisena kuin sen sisimmäsamme tunnemme ja tahdomme sen ilmaista. Koistisen (2003, 8.) mukaan kehomme emotionaaliset, fyysiset ja psyykkiset tekijät ovat mukana laulamissa ja muussakin äänen tuotossa. Usein vapautuessamme jännityksestä ja tuntiessamme tyytyväisyyttä soitamme omaa instrumenttiamme, ääntä. Ulkoisten paineiden ollessa poissa on helppo nauttia vapaasti kulkevan ilmvirran tuottavasta äänestä. Äänenkäyttö ja laulaminen on meille luonnostaan kaikille annettu keino tulkita tunteitamme. Voimakkaiden tunteiden aikana äänen muodostuminen tapahtuu oikeaoppisesti aivan itsestään.

Ääni on kokonaisuus, joka asuu meissä jokaisessa. Ääni on koko ihminen. Me tarvitsemme koko kehoamme, tunteitamme, ajatuksiamme, mieltämme ja sieluamme voidaksemme äännellä. (Koistinen 2005, 8.)

3.4 Laulu, ensimmäinen instrumenttimme

Oma äänemme on luonnollisin tapa ilmaista itseämme. Meillä kaikilla on persoonallinen oma äänemme. Äänellä, puheella ja laulamisaalla me voimme ilmaista itseämme ja tunteitamme. Pieni vauvakin ilmaisee itseään äännelemällä eri äänensävyillä. Erilaiset äänenpainot, sävyt ja korkeudet tarkoittavat eri asioita, ja pieni lapsi ilmaisee koko kehollaan ja äänellään joko tyytyväisyytensä tai tyytymättömyytensä. Pienellä lapsella on luonnollinen ja oikea tapa käyttää ääntään. Hänen tapansa tuottaa ääntä tulee luonnostaan. Ääni on refleksi, joka on jokaisella syntymästään asti. (Koistinen 2005, 8.) Vauvan äänessä on monia eri vivahteita. Niitä ovat äänen eri voimakkuudet, korkeudet ja äänensävyt. Äänen tuottaminen on kokonaisvaltaista, siihen tarvitaan koko kehoa.

Lapsen musiikillinen äidinkieli kehittyy usein äidiltä saatujen kuulokokemusten kautta. Sikiön ollessa äidissä äidin puheen painot, rytmi, sävyt sekä ääni ja sen voimakkuus ovat antaneet siihen mallin. Vastasyntyneet tunnistavatkin oman äitinsä äänen. Vauva tunnistaa äidinkielensä sekä sikiöaikana toistuvasti kuultua musiikkia että puhetta. Musiikillinen kehittyminen lapsessa alkaa jo varhaisessa vaiheessa. Sitä on kaikki se lapsen kanssa vuorovaikutuksessa oleva kanssakäyminen ja leikkimielinen yhdessäolo, mitä normaalisti lapsen kanssa päivittäin touhutaan, niin puheet, laulut, lorut, liikkeet kuin kosketukset. (Tuovila 2003, 41.)

3.5 Musikaalisuuden tekijät

Onko musikaalisuus perinnöllistä? Itse tunnen useita perheitä aivan lähisuvussani, joissa musiikki on osa perheiden arkea. Näissä tätieni ja setieni perheissä useimmat serkkuni ovat hyvin musikaalisia ja harrastavat musiikkia, osa omaksi ilokseen ja toiset ovat hankkineet musiikista itselleen ammatin. Näin on myös tapahtunut omassa lapsuuden perheessäni. Kaikki sisarukseni eivät ole musiikkia harrastaneet ”tositarkoituksella”, eivätkä ole käyneet nuorena soittotunneilla. Minun lisäksi yksi sisaruksista on hankkinut musiikista ammatin.

Jokainen sisaruksistani on kuitenkin omalla tavallaan musikaalinen. Kaksi heistä on vanhemmalla iällä sinnikkäästi opetellut soittamaan itseoppineena myös instrumentteja, yksi heistä jopa useaa soitinta. Kaikki neljä sisarustani pitävät klassisesta musiikista, jokainen tietää, mikä on tasokasta musiikista. Jokainen sisarukseni on laulanut jo lapsesta asti säännöllisesti joko itsekseen omaksi iloksi tai yhdessä suuremmassa ryhmässä. Kaikki laulavat nuotilleen ja musikaalisesti.

Jotakuinkin saman tyyppinen on kertomus vanhempieni musiikkitaustoista. Molempien lapsuudessa on ollut laulaminen ja sitä kautta musisoiminen lähellä perheiden arkea. Kumpikin vanhempani ovat nuorena opetelleet itsekseen soittamaan instrumenttia. Isäni opetteli soittamaan viulua ja mandoliinia itsenäisesti korvakuulolta. Äitini opiskeli opettajakoulutuksessa systemaattisemmin pianonsoiton. Niillä taidoilla hän on selviytynyt hienosti peruskoulun musiikin opetuksesta. Myös isovanhempani olivat musiikillisesti aktiivisia. Minun kotonani lapsuudesta asti oli levysoitin kovassa käytössä. Aivan pienestä asti on tullut tutuksi Vivaldin, Beethovenin, Mendelssohnin, Bachin, Griegin, Sibeliuksen sekä muiden suurien ja vähän pienempien säveltäjien sävelet ja harmoniat.

Siirtykö sitten musikaalisuus vanhemmilta geeneissä lapsille vai voiko musikaalisuutta perustella ympäristötekijöiden aikaansaamana? Vai voiko hyväksi muusikoksi tulla vain kovan harjoittelun avulla? Vuosisatoja vanha vastakkainasettelu onkin ollut luonto vastaan kasvatus. Ihmisiä onkin aina kiinnostanut se, vaikuttaako johonkin ilmiöön tai sairauteen enemmän ympäristötekijät, vai biologiset ja synnynäiset tekijät. (Ukkola-Vuoti 2006, 95.) On asioita, jotka selvästi johtuvat ympäristön tekijöistä. Näitä ovat esimerkiksi kieli ja uskonto. Kun olet syntynyt Suomessa, puhut mitä luultavimmin suomen kieltä. Ja jos perheelläsi on uskonnollinen tausta, myös luultavasti omaksut tämän saman taustan. Musiikki on myös riippuvainen elinympäristöstä. Eri maissa säveltäjillä on omat ominaispiirteensä. Musiikin tutkijat pystyvät päättelemään usein musiikista säveltäjän kansallisuuden. On asioita, joita ympäristön lisäksi ohjaavat myös geenit, kuten esimerkiksi henkilön paino ja pituus. Geenit ohjaavat noin viisikymmentä prosenttia käyttäytymisen tyyliä eli temperamenttia. Asioita, joita geenit määräävät täysin, ovat esimerkiksi veriryhmä, hiusten ja silmien väri. (Ukkola-Vuoti 2006, 95.)

3.6 Perinnöllisyys vai ympäristötekijät

Käyttäytymisgenetiikka on psykologian ja genetiikan tutkimuksista yhdistynyt tutkimusmuoto. Musikaalisuuden perinnöllisyystutkimus kuuluu tähän 1990-luvulla syntyneen käyttäytymisgenetiikan alueeseen. Käyttäytymisgenetiikkaa tutkittaessa on todettu tietynlaisten geenimuotojen olevan yleisempiä

tietyissä persoonissa, temperamenteissa ja sosiaalisissa luokissa. Musikaalisuutta ajatellessa mietityttää se, kuinka suuri osuus on geneeillä ja ympäristön vaikutuksella. Tällä hetkellä tutkijoiden käsitys on se, että perinnöllisyyden osuus on noin puolet musikaalisuuteen vaikuttavista tekijöistä. Vaihtelevuus geenien osuudesta on noin neljästäkymmenestä seitsemäänkymmeneen prosenttiin eri tutkimuksissa. (Ukkola-Vuoti 2006, 96.)

Tutkijoiden välillä väantö perimän ja genetiikan välillä jatkuu. Perimän kannattajilla argumenttina on lapsinerot, joita niitäkin on keskuudessamme aika ajoin ollut. Ympäristö ei ole voinut vaikuttaa kaikkiin pieniin lapsiin suuresti. Yksi tunnettu esimerkki lapsineroista on Mozart, joka esiintyi jo hyvin pienenä ja sävelsi ensimmäisen sinfoniansa alle kymmenvuotiaana. Mozartin kotona musiikki oli hyvin tärkeässä osassa, mutta se ei selitä tällaista poikkeuksellista kykyä. Musiikin läsnäolo vain vaikuttaa toisissa ihmisissä voimakkaammin kuin toisissa. (Ukkola-Vuoti 2006, 97.)

Erityisesti opettajat puolustavat ajatusta ympäristön suotuisasta vaikutuksesta musikaalisuuteen. He perustelevat kantaansa oppilaiden kehittymisellä. On olemassa Ericssonin teoria, jonka mukaan mestariksi voi tulla vain kymmenen vuoden ja kymmentuhannen tunnin harjoittelun jälkeen. Synnynnäisillä tekijöillä ei tämän teorian kanssa ole niin suurta merkitystä, kunhan harjoittelu vain on kovaa ja päämäärätietoista. Niinpä Ericssonin teorian mukaan kuka vain voi ryhtyä muusikoksi harjoittelemalla ahkerasti. On kuitenkin tehty tutkimuksia, joiden mukaan harjoittelun määrä kattaa musikaalisuudesta noin neljänneksen. Niiden perusteella pelkkä harjoittelu ei riitä selittämään musikaalisuutta. (Ukkola-Vuoti 2006, 97.)

Geenien vaikutusta ihmisen ominaisuuksiin on tutkittu identtisillä kaksosilla. Nämä poikkeavat genetiikkansa puolesta muista ihmisistä, koska heidän geeninsä on samat. Me muut poikkeamme jollakin tavalla toisistamme. Ruotsissa on tehty musikaalisuustutkimus, johon osallistui edustava otos ruotsalaisista identtisistä kaksosista. Tutkimuksessa toinen kaksosista sai musiikin opetusta ja käytti harjoitteluun enemmän aikaa. Harjoittelevan osapuolen ei havaittu osaavan musiikin peruselementtien havaitsemiseen liittyviä ominaisuuksia toista paremmin. Molempien kyky havaita rytmi, melodia ja sävelkorkeudet säilyivät samana. Tämä tutkimus osoittaa, että geneeillä on iso merkitys musikaalisuuteen. Toiset meistä voivat oppia laulu- ja soittotaidon vähemmällä harjoittelulla kuin toiset. Taito voi kehittyä kyllä harjoittelemisella, mutta geenit antavat kyvyn musiikin peruspiirteiden havaitsemiseen. (Ukkola-Vuoti 2006, 98.)

Ukkola-Vuoti omassa tutkimuksessaan Musikaaliset geenit, hyvinvointia musiikista (2006), on havainnut musikaalisuutta tutkiessaan erilaisia tuloksia kuin edellä kuvattu kaksostutkimus. Hänen tutkimuksessaan koehenkilöiden musikaalisuus kasvoi koulutuksen myötä. Koehenkilöt kävivät vähintään kaksi vuotta musiikkileikkikoulua, ottivat soittotunteja tai osallistuivat muuhun musiikinkoulutukseen. Näillä musiikkia harrastavilla oli korkeammat musikaalisuuspisteet kuin henkilöillä, jotka eivät olleet saaneet mitään koulutusta. Tutkimuksessa mittana käytettiin musikaalisuustestitulosta. Ukkola-Vuoti oman tutkimuksensa tuloksia arvioidessaan toteaa musikaalisuuden noudattaneen väestössä normaalijakaumaa, vaikkakin musiikkiin kouluttautuneissa jakauma on erilainen, mikä johtui siitä, että musikaalisten päädyssä oli enemmän harrastajia. Hän pohtiikin, oliko ensin musikaalisuus vai musiikinkoulutus? Vertauskohtana hän käyttää klassista tilastollista yhteyttä jäätelön syönnin ja hukkumisen kanssa. Mikä on näiden tekijöiden riippuvuus? Ei voi sanoa jäätelön syönnin aiheuttaneen hukkumista, samoin kuin ei myöskään voi väittää musiikinkoulutuksen suoraan aiheuttaneen musikaalisuuden lisääntymistä. Näiden molempien taustalla katsotaan kuitenkin olevan jokin vaikuttava taustatekijä. Jäätelön syömisen ja hukkumisen yhteinen tekijä voi olla lämmin sää. Musikaalisuuden ja musiikinkoulutuksen liittyminen toisiinsa on mahdollisesti syy ja seuraus, eli musikaaliset ihmiset helposti hakeutuvat musiikinkoulutukseen. ”Musikaalisuus on näin ollen monen sisäisen ja ulkoisen tekijä summa.” (Ukkola-Vuoti 2006, 100.)

4 KODIN JA LAPSUUDEN VAIKUTUS MUSIKAALISUUTEEN

Vanhempien esimerkillä on suuri merkitys lasten tapaan ajatella ja toimia eri tilanteissa. Pieni lapsi on rauhallinen, kun hän on tutussa ääniympäristössä. Vauva samaistuu äitiinsä ja pitää aluksi äidin lempimusiikkia myös omana mielimusiikkinaan.

Vastasyntyneen kehittynein aisti on kuulo, sillä hänen ääniä vastaanottavat aivoalueensa ovat jo täysin kehittyneet. Siksi vauvat ovat syntymästään asti luonnostaan musikaalisia ja alusta asti kiinnostuneita musiikkia muistuttavista äänistä. Pieni vauva myös tunnistaa äänten avulla tutuiksi paikat, joihin hän on tutustunut jo ennen syntymää. Keittiössä voi kuulla astioiden kilahtelun äidin tiskatessa astioita. Perheen koiran haukahdellessa lapsi voi tuntea olonsa kodikkaaksi tutun äänen kuullessaan. Samoin muiden perheenjäsenten äänet kuulostavat tutuilta ja turvallisilta. (Ukkola-Vuoti 2016, 86.)

Ensimmäiset ihmissuhteet vauva luo pian syntymänsä jälkeen. Usein tuo ensimmäinen ihmiskontakti on oma äiti, jonka kanssa vastasyntynyt kokee myös ensimmäiset tunteensa äidin lohduttaessa häntä. Tutkimusten mukaan pienet vauvat pitävät korkeasta naisäänestä enemmän kuin matalasta miehen äänestä. Laulu ja erityisesti korkea lauluääni miellyttää vauvaa enemmän kuin puhe. Lauluääni myös lohduttaa lasta puhetta paremmin. Vauvoilla äänenkorkeuden aistimiseen kuuluva kuuloaivokuori on erityisen herkkä ottamaan vastaan kehtolaulua muistuttavan puheen rytmisen rakenteen. Siksi vauva kiinnostuu enemmän laulunomaisesta puheesta ja lirkuttelusta. Tavallinen puhe on harmaan tasapaksua ilman äänen korkeuden vaihtelua ja rytmiä. (Ukkola-Vuoti 2016, 87.)

Pieni vauva ilmaantuessaan keskuuteemme sujahtaa sujuvasti aikuisten ja muiden perheenjäsenten elämisen kulkuun. Hän kuuntelee sujuvasti myös aikuisten kuuntelemaa musiikkia ja löytää musiikista perussykkeen, vaikka rytmi olisi monimutkainen. Musiikin ymmärtämisen ja musikaalisuuden kannalta tämä on tärkeä taito. Kuitenkaan ei ole tärkeintä laulaa oikein ja nuotilleen vauvalle, joka on jo luonnostaan musikaalinen. Pieni lapsi nauttii sitä hoivaavan ihmisen laulusta, meni se kuinka paljon ohi nuotista tahansa. Vanhemmat rauhoittelevat vauvaa hyräilemällä laulua saadakseen tämän rauhoittumaan. Usein kun samaa laulua toistetaan, se tulee lapselle tutuksi ja sama laulu rauhoittaa vauvaa myös vieraamman henkilön sitä hänelle laulaessa. Tutun laulun tuttu rytmi- ja melodiakulku tuo lapselle turvallisuutta. (Ukkola-Vuoti 2006, 87.)

Pienellä vauvalla on ilmiömäinen musiikkimuisti, sillä hän muistaa täsmälleen hänelle paljon soitetun musiikin. Yksikään virhe hänen aiempaan kuulemaansa ei jää huomaamatta. Vauva myös huomaa, jos musiikin sointiväri tai tempo muuttuu. Tätä on tutkittu tarkkailemalla vastasyntyneiden aivojen aktiivisuutta. Aivoissa tapahtuu muutos, jos esimerkiksi sävelkulkua muutetaan toiseksi. Pieni lapsi mieltyy enemmän tasasointiseen harmoniaan kuin dissonanssiin eli riitasointuiseen musiikkiin. (Ukkola-Vuoti 2006, 88.)

Juuri syntyneet vauvat oppivat musiikkia unen läpi siinä missä me aikuiset opettelemme musiikkia käymällä viikoittain soittotunneilla. Helsingissä on tutkittu vauvoja tarkkailemalla heidän aivojensa sähköisiä muutoksia. (Tutkija ei tarkemmin nimeä tutkittavien lasten paikkaa.) Tutkimuksessa vauvalle puettiin elektrodimyssy päähän. Lapselle soitettiin raskauden viimeisen kolmanneksen aikana, kolmesti viikossa, tuttua, ”Tuiki, tuiki tähtönen”-laulua. Heti syntymän jälkeen ja neljän kuukauden ikäiselle soitetuna tuo kappale sai aikaan aivoissa aktiivisuustasojen muutoksia. Tutkimuksessa on havaittu, että laulu on edelleen tuttu. Sikiölle soitettu musiikki saa hermosolut muistamaan kuulemansa ja saa sen vaikuttamaan pitkiäkin aikoja. (Ukkola-Vuoti 2006, 88.)

Vuoden ikäisenä tapahtuu muutos lasten äänten tunnistamisessa. Sitä ennen vauvat eivät osoita kulttuurisidonnaisuutta äänten havaitsemisessa. Yksivuotias ei enää tunnista hänelle vieraan kielen ääniteitä eikä hän ole edes kiinnostunut niistä. Mielenkiintoinen tutkimus on myös se, jossa on havaittu puolivuotiaiden vauvojen tunnistavan länsimaisessa ja myös heille vieraassa musiikkiskaalassa soitetut virheet. Merkittävän tästä tekee se, että länsimaiset aikuiset eivät tunnista vieraisissa skaaloissa tehtyjä virheitä. Ranskalaisille ja saksalaisille vauvoille tehdyn tutkimuksen mukaan heidän itkussaan todettiin omalle äidinkielelle ominainen aksentti. Vuonna 2009 tehdyssä tutkimuksessa havaittiin, että ranskan kieltä kohdussa kuulleet vauvat päättivät itkunsa kohoavalla ja saksaa kuulevat laskevalla intonaatiolla, samoin kuin näitä kieliä puhuttaessa on tapana. (Ukkola-Vuoti 2006, 89.)

Pieni lapsi perehtyy äidinkielensä tavanomaisiin äänteisiiin jo syntymästä asti. Samalla tavalla hän jo varhain tutustuu myös musiikkiin. Sekä kielelle että musiikille on omat herkkyyskautensa. Tämä aika alkaa jo pian syntymän jälkeen. Pienellä vauvalla on tarkka kuulo ja äänen kuullessaan hän lähtee katseellaan etsimään äänen lähdeä. Vauva pyrkii etsimään luonnostaan silmien ja suun alueen, josta ääni kuuluu. Tässä vauva yhdistää jo aiemmin kuulemansa ääni-informaation näköinformaatioon. Kahden aistin yhdistäminen on vauvalle jo sikiöajoilta tuttua. Raskausaikana assosiaatiokokemusta on erityisesti kuulo- ja tuntoaistin välillä, jolloin vauva voi kuulla esimerkiksi äidin kenkien kopinan ja tuntea samanaikaisesti rytmisen liikkeen joka kävelystä aiheutuu. Lapsi oppii varhaisimmat taidot, niin puheen kuin

tunneilmaisuntaidot yhdistelemällä eri aistitietoja. Hänelle avainasemassa on esimerkki, jonka avulla hän oppii mallin avulla matkien. (Huotilainen 2009, 124.)

On tehty useita tutkimuksia, joissa on tutkittu musiikin vaikutusta aivojen rakenteeseen. Näissä tutkimuksissa on todettu varhaisemmin aloitetun musiikin harrastamisen vaikuttaneen enemmän kuin myöhemmällä iällä aloitetun. Muutoksen aivoissa on todettu tapahtuneen erityisesti ääneen ja liikkeeseen liittyvillä osa-alueilla. Musiikin harrastuksen voi kyllä aloittaa myöhemmälläkin iällä ja sitä on mahdollista oppia, vaikkei musiikin herkkyyskautta käytä alusta asti hyödykseen. Puheen opettelu on sitä vastoin tärkeä aloittaa heti pienenä, silloin kun puheen herkkyyskausi on meneillään. Herkkyyskauden jälkeen puheen oppiminen on vaikeaa, jopa mahdotonta. ”Puheen oppimisen kautta sanotaankin kriittiseksi kaudeksi.” (Ukkola-Vuoti 2006, 90.)

Musiikin yksi elementti on rytmi, joka on usein tarttuvaa. Pieni lapsi alkaa usein rytmin kuullessaan nytkytellä itseään. Musiikissa olevan rytmin tarttuminen onkin synnynnäistä ja se saa aikaan motorisia reaktioita. Tämän asian biologisia syitä ei vielä tiedetä. Rytmitaju syvenee heti syntymästä alkaen. Pienellä vauvalla on kyky erottaa rytmi sekä musiikissa että puheessa. Kuitenkin vain musiikin rytmi saa aikaan selkeää vastetta rytmin ärsykkeelle. Alle puolivuotiaat jo liikuttavat itseään enemmän musiikin kuin puheen rytmin tahdissa. Tutkimusten mukaan pienten lasten heittäytyminen rytmin mukaan kehittyy vuoden ikään asti. (Ukkola-Vuoti 2006, 91.)

Leikki on pienelle lapselle luonnostaan oppimistilanne, jossa hän havainnoi ikätovereita ja leikissä mukana olevia vanhempia tarkasti. Pieni lapsi imee itseensä ulkopuolisia vaikutteita. Siinä hän käsittelee asioita aikaisemman kokemuksen pohjalta, kuten konstruktivisessa oppimiskäsityksessä ymmärretään. Uuden kokemuksen käsitteleminen helpottuu, kun on taustalla vastaavanlaisia tunne- ja kokemustilanteita. Musiikillinen oppiminen vahvistuu myös edellisen opitun kautta. Jäljittely on lapsen pääasiallinen tapa oppia. (Fredrikson 2009, 132.) Musiikinopetuksessa on myös vahvasti mukana kognitiivinen oppipoikamalli, jossa nuorempi jäljittelee opettajaansa esimerkkien jälkeen. Ei ole siis yhdentekevää, millaisen esimerkin vanhemmat lapsilleen antavat. Vanhemmat ovat lapsilleen esikuvia ja malleja, jonka mukaan lapsi omaa elämäänsä rakentaa.

Ukkola-Vuodin (2017) mukaan pienen lapsen kuuntelutaidot kehittyvät hyvin varhain, jolloin myös musiikillinen muisti kehittyy ja on jokseenkin tarkka. Kasvuympäristö ja sieltä saatujen mallien avulla nämä taidot vahvistuvat ja auttavat näiden taitojen kehittymistä myöhemmällä iällä. Vaikka musiikkia voi kuulla kodin ulkopuolella ja harrastusmahdollisuuksia on jo hyvin pienille lapsillekin tarjolla, koti on

usein se tuttu ja turvallinen ympäristö, jossa pienen lapsen kokonaisvaltaisuus voidaan ottaa parhaiten huomioon. Musiikilliset tilanteet syntyvät usein spontaanisti silloin kun ne tapahtuvat hetkessä, jolloin lapsi on vastaanottavalla mielellä.

Monet eri tekijät vaikuttavat siihen, minkä harrastuksen valitsemme. Musikaalisuus voi olla meissä hyvinkin vahva tekijä, mutta valitsemme harrastukseksimme jonkin toisen suunnan. Siihen vaikuttavat esimerkiksi vanhempien esimerkki, persoonallisuus ja fyysiset tekijät. Vanhempien ja läheisten tuki ja kannustus ovat myös tärkeitä. Jos isällä, tai veljellä on intohimo jääkiekkoon, silloin lapseen helposti tarttuu innostus jääkiekon pelaamiseen. Geneillä on vaikutus musikaalisuuteen ja siihen, kuinka koemme musiikin itsessämme. Geenien vaikutuksesta omaamme jokainen persoonallisuutemme ja sen mukaan hakeudumme perimäämme vastaavaan ympäristöön. Tietynlaiset ihmiset hakeutuvat soittotunneille ja harrastavat musiikkia lopun elämänsä. (Ukkola-Vuoti 2006, 98.)

Olen edellä lainannut runsaasti eri tekijöiden käsityksiä lapsen musikaalisesta kehityksestä. Tämän tarkoituksena on antaa pohjaa siihen mietiskelyyn, mistä musiikin ohjauksen ja opetuksen tulisi alkaa. Tästä onkin luontevaa siirtyä seuraavassa tarkastelemaan musiikin opetuksen tavoitteita ja opetusmenetelmiä sekä käytäntöjä suomalaisessa koululaitoksessa.

5 MUSIIKIN OPETUKSEN HISTORIAA

Kouluissa peruskoulun alkuun saakka oppiaineena oli laulu. Se kuvastaa luku- ja kirjoitustaidon lisäksi laulun keskeistä arvoa ja merkitystä varhaisessa kansakoulussa jo 1860-luvulla, jolloin virsiä laulettiin koulumestarien johdolla. Nämä koulumestarit toimivat usein myös pitäjän lukkareina. Opetusmateriaalina oli virsikirja, joka toimi myös sisälukukirjana. Myöhemmin kansakouluihin hyväksyttiin virsien lisäksi lauluopetukseen myös maalliset laulut, joita käytännössä olivat isänmaalliset laulut. Laulun oppikurssi kansakoulussa Cygnaeuksen mukaan sisältää virsiä, maallisia lauluja, nuottioppia ja moniäänistä laulua. (Pajamo 2009, 31.)

Uno Cygnaeuksen suunnittelema kansanopetuksen opettajaseminaari aloitti toimintansa v.1863 Jyväskylässä. Cygnaeus esitti seminaarin oppiaineeksi aluksi vain laulua, mutta myöhemmin lisäsi opeteltavaksi myös viulun- ja urkujensoittoa. Seminaari muistuttikin paljolti lukkariopettajaseminaareja, joita oli perustettu mm. Keski-Eurooppaan. Tuolloin seminaariin pyrkivältä vaadittiin ”taipumus lauluun tahi musikaalinen korva”. (Pajamo 2009, 36.)

Vuosien kuluessa ”laulu”-oppiaineen sisältöpainotteisesta katsannosta siirryttiin teoreettisempaan suuntaan, ja kulku on käynyt usean eri pedagogin ja metodin kautta. Näistä kaksi merkittävää, Aksel Törnuddin ja Vilho Siukosen metodit, kehittivät koulujemme laulunopetusta. Törnudd kehitti 1910-luvulla kaavalaulua, jonka Martin Wegelius toi Suomeen 1890-luvulla. Kaavalaulumethodin pohjana on solmisääntö, do, re, mi -merkit, sekä korvakuulolaulanta. Siukosen metodi on puolestaan analyttis-synteettinen, ja se vaihtui uudeksi metodiksi 1920-1930-luvuilla. Siinä menetelmä hylkäsi kaavat ja ”menetelmä lähti analyysistä eli sävelmä jaettiin ensin pienempiin osiin, yksittäisiin säveliin ja eteni sitten synteesiin eli sävelistä palattiin takaisin sävelmään.” (Rautiainen 2009, 61.)

Maamme ensimmäinen virallinen opetussuunnitelma ilmestyi 1925 Mikael Soinisen toimesta. Siinä taideaineiden joukosta ”laulu” oli ainoa ”virkistysaine”, joka on aina kuulunut lasten ensimmäisen koulun opetussuunnitelmaan. (Suomi 2009, 69; Komiteanmietintö 1925, 8.) Laulun opetuksen tärkein tehtävä oli opettaa eloisia lastenlauluja, joiden aihepiiri liittyi yleensä lasten elämään ja ympäristöoppiin. Niiden tuli olla helppoja lauluja sävelmältään ja sanoitukseltaan. Laulut opetettiin laulamaan korvakuulolta. Lisäksi opeteltiin keskeisten virsien säkeistöjä, joita voitiin laulaa uskonnon tunneilla ja hartaustilaisuuksissa. Oikeaan hengitykseen, äänenmuodostukseen ja sanojen selvään ääntämiseen kiinnitettiin alusta alkaen huomiota. Lisäksi pidettiin sävelkorkeuden ja rytmin tarkkailuharjoituksia. (Suomi 2009,

70; Komiteanmietintö 1925, 32–33.) Laulujen sävelmien ja sanojen valinta oli merkittävä, koska niillä todettiin olevan mitä suuremmissa määrin vaikutusta lasten musikaaliseen kehittymiseen ja edesauttoivat laulunharrastuksen valintoihin. (Suomi 2009, 70).

Helena Suomen kirjoittamassa teoksessa *Musiikkikasvatus, Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen*, kansakoulun opetussuunnitelmassa palattiin ajatukseen, jossa uskottiin lapsen omiin kehitysedellytyksiin. Tuolloin 1950-luvulla lapsen oma kehitystaso huomioitiin entistä enemmän. Komiteanmietintö kirjasi seuraavan lausunnon opetussuunnitelmaan lauluopinnoista:

Lähtökohtana laulun opetukseen järjestämiselle kansakoulussa täytyy pitää sitä edellytystä, että kaikki oppilaat ottavat osaa laulun, niin kuin muidenkin aineiden opetukseen. Tosin on tässä aineessa synnynnäisten taipumusten erilaisuus suurempi kuin muissa. Mutta kun toisella puolen se kokemus lienee yleinen, että kansakouluiässä vielä voi näennäisesti puuttuviakin laululahjoja herättää ja kehittää, niin ei ole syytä luopua tähän saakka sangen yleisesti noudatetusta tavasta pitää laulun opetus samoin kuin muutkin aineet pakollisena kaikille, joskus ilmenevästä poikaoppilaiden vastahakoisuudesta huolimatta. (Komiteanmietintö 1952, 245.)

Opetussuunnitelma 1950-luvulla keskittyi vielä vahvasti laulamiseen. Oppiaineelle oli laadittu hyvin tarkat ja selkeät tavoitteet. Opeteltavana oli ”musiikillisesti arvokkaan lauluvaraston oppiminen kouluikäisiä ja vastaisia tarpeita varten”. Laulunopetuksen päämääränä oli äänen ja äänenmuodostuksen kehittäminen. Oppilaille tuli laulun oppitunnilla herättää ja kehittää sävelkorvaa sekä musikaalisuutta. Lisäksi tuli kehittää ja opettaa musiikkitaidon- ja tiedon alkeita erityisesti kuorolaulua silmällä pitäen. (Komiteanmietintö 1952, 183.)

Peruskouluun siirryttäessä 1960-luvulla koululaitoksissamme tuli valtava paine uudistaa laulun opetus. Kaavailtiin myös oppiaineen nimenmuutosta laulusta musiikin opetukseksi. Suomessa käytiin tuolloin keskustelua musiikin opetuksen perimmäisestä tarkoituksesta. Musiikkikasvatuksen tärkeimpänä tavoitteena ei enää katsottu olevan maan musiikkielämän palvelu, vaan musiikki nähtiin oppiaineeksi, jolla tulisi olla kasvatuksellinen tarkoitus. Oppituntien monipuolistaminen nähtiin tarpeelliseksi. Itävaltalais-sveitsiläinen musiikkipedagogi Emile Jagues-Dalcrotze (1865-1952) oli ansiokkaasti perehtynyt rytmikasvatukseen. Hän loi käytännön tarpeisiin metodin, jossa tavoitteena oli aktivoida oppilaat osallistumaan omaehtoisesti ja toteuttamaan yhteissoittoa. Kaikkialla länsimaissa elettiin voimakasta koulumuusiikin muutoksen aikaa. Populaarimusiikin ja eri maiden kansallisen musiikin suosion lisääntyminen toi oman paineensa musiikin opetukseen. Opetussuunnitelmaa oli ryhdyttävä laajentamaan uusilla suuntauksilla eri musiikkityyleistä. (Suomi 2009, 74.)

Peruskoulu-aikaan siirryttäessä 1970-luvulla musiikinopetussuunnitelma laajentui eri työtapojen ja toimintojen myötä. Kiinnostus luovaan toimintaan oli lisääntynyt musiikinopetuksessa. Soittaminen oli tullut vähitellen mukaan musiikin opetukseen. Musiikkipedagogi Carl Orffin mukaan musiikinopetukseen tuli liittää tanssi, teatteri, liike, laulu, puhe ja soittimet. Tämä vaikutti voimakkaasti musiikin opetuksessa. Kaikilla luokka-asteilla oli oltava ”vapaata ja kuvailevaa improvisointia”. Myös satuja esitettiin kuvailevasti musiikin, soiton ja laulun avulla. Uutena virtauksena 1970-luvun peruskoulujen musiikinopetukseen oli tullut harrastustoiminta, joka oli kouluajan ulkopuolella järjestettävää kerhotoimintaa. Tarkoituksena oli saada lasten musiikki-innostus viriämään musiikkitunneilta vapaa-ajan harrastukseksi. (Komiteanmietintö 1970, 274–287.)

Opetussuunnitelman (1970) oltua voimassa peruskouluissamme vain kolme vuotta opetusministeriö asetti toimikunnan, jonka tehtävänä oli laatia suunnitelma musiikinopetuksen uudeksi kokonaisuudeksi. (Suomi 2009, 79). Musiikkikomitea ja sitä johtamaan asetettu Viljo S. Määttä, olivat jo aiemmin todenneet peruskoulun musiikinopetuksen opetussuunnitelman olevan pohjoismaista ja keskieurooppalaista tasoa. Se ei kuitenkaan toteutunut valtaosassa Suomen kouluista. Tähän selitys löytyi musiikin opetuksen pienentyneestä tuntimäärästä, joka oli ainoastaan kolme viikkotuntia taideaineiden (kuvamataito ja musiikki) opetukseen, sekä opettajakoulutuksen puutteellisuus. Suurimmaksi syyksi katsottiin se, että ala-asteen musiikkia opettivat opettajat, jotka olivat saaneet vain vuoden mittaisen kurssin musiikin opetukseen. Komitean vahvan mielipiteen mukaan opettajakoulutuslaitoksen pääsykokeessa ei huomioitu tarpeeksi hakijoiden musiikillisia taitoja. Toisaalta, opettajakoulutuksen musiikin peruskurssin oppimäärää pidettiin aivan liian suppeana. Komitean toivomuksesta näihin molempiin epäkohtiin tuli tehdä muutos, opettaja-aineksen musikaalisuus huomioitaisiin valintakokeessa sekä peruskurssin tuntimäärää lisättäisiin ja sen sisältöä uudistettaisiin. (Suomi 2009, 79; Komiteanmietintö 1975, 44–46.)

Musiikinopetus oli kokenut suuria muutoksia kansainvälisellä tasolla 1970- ja 1980-lukujen vaihteessa. Yhdysvaltalainen professori Robert Wernern esitteli ajatuksiaan Sveitsissä musiikkikasvatusjärjestön (ISME) maailmankonferenssissa *The Development of Music Curricula for International Education in Schools and Colleges* (Kansainvälisen opetussuunnitelman kehittäminen koulujen ja korkeakoulujen musiikin opetusta varten). Tällä oli suuri vaikutus myös Suomen peruskoulujen musiikinopetuksen sisällöllisen rakenteen uudistuksessa. Wernerin mukaan opetuksen lähtökohdaksi oli otettava musiikin peruskäsitteet, joita olivat kesto, taso, voima ja sointivärit. Hänen mukaansa näillä peruselementeillä voitiin kehittää tehokas tapa oppia kaikkialla maailmassa ja eri kulttuuripiireissä. (Suomi 2009, 79.)

Opetussuunnitelma (1985) oli suppea perusta kuntakohtaisen opetussuunnitelman laatimiseksi. Kunnille annettiin valta päättää musiikin opetukseen käytettävä tuntimäärä, tavoitteet ja sisältö. Ohjelmistossa tuli näkyä oman ympäristön musiikki sekä paikallisen perinteen soittimet. (Suomi 2009, 82; Kouluhallitus, 1985, 191–192, 199.) Kaksi vuotta valtakunnallisen opetussuunnitelman ilmestymisen jälkeen laadittiin opas, jossa neuvottiin ohjaamaan oppilaita vastaanottamaan monipuolisesti musiikkia taiteena, lisäksi neuvottiin opettajia osallistamaan oppilaita musiikin tuottamiseen sekä suhtautumaan myönteisesti musiikkikulttuuriin ja kehittämään sitä. Oppaan mukaan tulisi kiinnittää erityistä huomiota ohjelmiston valintaan, minkä tulisi edistää oppilaan eettistä ja esteettistä kehitystä sekä kehittää lapsen musiikillisia taitoja. (Suomi 2009, 82.)

Opetussuunnitelmat valtakunnan tasolla ovat entisestään väljentyneet 1990-luvulle tultaessa. Tämä näkyy myös paikallisten ja koulukohtaisten opetussuunnitelmien päätävävällän laajentumisessa. Sen pohjalta jokaisella koululla on mahdollisuus laatia oma suunnitelma, jonka puitteissa voi toteuttaa ajanmukaista opetusta. Lähtökohdaksi asetettiin etsiä ja kehittää kunkin koulun omat vahvuudet ja laatia toimintatapoja. Tämä merkitti koulujen ja opettajien asiantuntemuksen hyödyntämistä aikaisempaa enemmän. Musiikinopetuksen opetussuunnitelman tiivistetty opetuksen yleistavoite on seuraava, ”Peruskoulun musiikkikasvatuksen tehtävänä on, että oppilas saavuttaa musiikillisen ilmaisun perustiedot ja -taidot ja ymmärtää musiikin merkityksen yksilölle ja yhteisölle, kansalliselle sekä kansainväliselle kulttuurille.” (Opetushallitus 1994, 97.)

Henna Suomi lainaa artikkelissaan Opetussuunnitelma ja muuttuva musiikinopetus (2009) suoraan G.Kádárin tekstiä tämän teoksesta *Taidekasvatuksen teoreettisia ongelmia musiikkipedagogiikan valossa*. Nämä Kádárin ajatukset, tosin jo yli kahdenkymmenen vuoden takaa vastaavat hyvin myös omia näkemyksiäni tämän päivän musiikinopetuksen tilasta.

Viime aikoina on puhuttu paljon musiikinopetuksesta. Monet ala- ja yläasteen opettajista ymmärtävät, että musiikinopetus levyraateineen, bändikerhoineen ja heikkoine menetelmineen on tehotonta. Lapset eivät kiinnostu klassisten mestarien teoksista, eivät opi laulamaan ja soittamaan, eivät osaa nauttia taidemusiikista puhumattakaan suomalaisesta (kansan-) musiikista, eikä heistä liioin ole enää kuoron jäseniksi – he eivät ylipäättään tiedä juuri mitään musiikista. (Kádár 1993.)

Opetushallituksen (1994) tekemä opetussuunnitelman näkemyksen mukaan musiikin tärkeä tehtävä on lapsen luovuuden ja tunne-elämän kehittäminen. Musiikki toimii myös sosiaalisten taitojen kehittäjänä tarjoamalla mahdollisuuksia yhteiseen tekemiseen ja oppilaiden väliseen vuorovaikutukseen. Musiikki

taideaineena ylläpitää koulun kulttuuritoimintaa. ”Keskeiseksi tehtäväksi opetussuunnitelma asettaa oppilaan ohjaamisen pysyvään musiikin harrastamiseen sekä oppilaan kasvattamisen arviointikykyiseksi kulttuurikansalaiseksi.” (Suomi 2009, 83; Opetushallitus 1994, 97.)

Koulujen musiikkikasvatuksella on suuri merkitys suomalaisen kulttuurin arvojen ja kansallisten perinteiden välittämisessä eteenpäin. Koulumusiikin rinnalla musiikkiopistoverkostot ovat tarjonneet harrastusmahdollisuuksiaan pitkäjänteiseen ja syvällisempään musiikin harrastamiseen. Tämä on usein mahdollista oppilaan asuinpaikasta riippumatta. Kaikille yhteisen koulun musiikinopetuksen myötä nämä musiikkiverkostot tarjoavat kaikille monipuoliset mahdollisuudet harrastaa musiikkia. Musiikinopetuksen ja muiden taideaineiden tuntimäärät ovat nykyisin pienemmät kuin milloinkaan aikaisemmin. Siksi ilman musiikkiopistojen tarjoamaa mahdollisuutta musiikin harrastamisen mahdollisuudet olisivat olemattomat. (Kosonen 2009, 158.)

Omaakohtaisena kokemuksena 1980-luvulla peruskoulun käyneenä vahva käsitykseni on, että ilman musiikkiopistojen mahdollisuuksia oma musiikillinen kehitykseni olisi jäänyt hyvin suppeaksi. Peruskoulun musiikkiopettaja-aines oli hyvin kirjava. Tuona kouluajanani minulla oli yhteensä kuusi eri musiikin opettajaa. Kullakin heistä oli oma suppea musiikkinäkemyksensä. Esimerkkinä eräs heistä osasi kitarasäestyksen soinnut ja hänen tunneillaan lauloimme paljon ja aina kitarasoinnuilla säestettynä. Poikkeuksen teki kuitenkin yksi opettajista, jolla oli laaja musiikin tuntemus ja paljon annettavaa luokalle. Hän oli juuri edellä mainitsemani ja siteeraamani alan pedagogi György Kádár. Hän hallitsi solmisäätien, eri aikakausien harmoniat ja ymmärsi instrumenttien käytön merkityksen, ja niinpä soitimme paljon erilaista musiikkia eri kokoonpanoissa.

6 MUSIIKKI HARRASTUKSEKSI

Musiikin harrastamisella tarkoitetaan useimmiten vapaa-ajalla tapahtuvaa omaehtoista toimintaa musiikin parissa. Yleensä tämä tapahtuu koulun ulkopuolella. Yksi koulun musiikinopetuksen tehtävä on saada oppilaat innostumaan omatoimiseen musiikin harrastamiseen. Siihen myös peruskoulun ja lukion opetussuunnitelman perusteet velvoittavat. Pyrkimyksenä on, että oppilaat jo kouluaikana ja sen jälkeen kiinnostuisivat kehittämään soitto- ja laulutaitoa, yksin tai erilaisissa kokoonpanoissa, kuorossa tai orkesterissa. Näiden lisäksi musiikinkuuntelu on tullut entistä tärkeämmäksi harrastukseksi monelle nuorelle. Tämän mahdollistaa koko ajan kehittyvä musiikkiteknologia, joka helpottaa mm. omien sävellysten ja sovitusten teon eri nuotinnusohjelmilla. Ennen nykyisen musiikkiteknologian kehittymistä oli konserteissa käymisen ja äänilevyjen kuuntelemisen aika. Nykyisten laitteiden avulla konsertit ovat entistä lähempänä kuulijaa ympäri Suomen maata, asuinpaikasta riippumatta. (Kosonen 2009, 157.)

Musiikin harrastaminen on edelleen maassamme yksi suosituimmista vapaa-ajanviettotavoista. Vapaan sivistystyön osana on runsaasti vaihtoehtoja ja mahdollisuuksia musiikkiharrastukseen kansalais- ja työväenopistoissa sekä musiikkiopistoissa ja konservatorioissa. Soittamisen harrastamisessa ei ole juuriakaan tapahtunut suuria muutoksia. Tavoitteellinen musiikinopiskelu on kuitenkin jonkin verran vähentynyt. Opiskelijoista nuorten osuus on hiukan pienentynyt, sitä vastoin eläkeikäisten soittajien osuus harrastajissa on suurentunut. Musiikinopiskelu vaatii pitkäjänteisyyttä sillä, tulokset eivät yleensä näy heti, mikä monelle nykynuorelle ei sovi. Nuorten soittamattomuuden syynä selitetään nykyisen elämäntyylin hektisyyttä. Useilta nuorilta sitkeän uurastamisen taito puuttuu, mitä tarvittaisiin instrumentin soiton harjoittelussa. (Kosonen 2009, 158.)

Kososen (2009) mukaan aikansa yhteiskunta, ihmiskäsitys, oppimiskäsitys ja kulttuurinen ilmapiiri näkyy musiikinopetuksen tavoitteissa ja sisällössä. Hänen mukaansa myös musiikkilajien jako kuvastaa musiikkityyleihin liittyviä arvoja. Esimerkiksi taidemusiikin vastakohtana on viihdemusiikki ja hengellistä musiikkia vastassa on maallinen musiikki. Viime vuosisadan jälkeinen musiikkikulttuurinen murros on muuttanut musiikillista arvomaailmaa muutamassa vuosikymmenessä enemmän kuin kuluneina vuosisatoina aikaisemmin suomalaisen koululaitoksen historiassa yhteensä. (Kosonen 2009, 159.)

Jokaisen musiikkia harrastavan oma musiikillinen kokemus on merkittävä. Siihen vaikuttavat myös läheisten, sisarusten, vanhempien ja isovanhempien suhtautuminen ja kannustus. Heidän musiikkikäyttämisenä vaikuttavat tietoisesti tai tiedostamatta musiikilliseen kokemukseen. Vanhempien aktiivisuus

ja myötämielinen asenne musiikkiin auttaa lapsen luomaan omaan suhteen musiikkiin. Heidän merkityksensä musiikkiasenteen luomiseen lasten varhaisessa elämässä ja myöhemmässäkin vaiheessakin on kiistaton. Koulussa opettajien ja musiikinopetuksen osuus on kannustaa oppilaan musiikillista kehitystä ja antaa musiikkiharrastusta tukevaa opetusta. (Kosonen 2009, 160.)

Antti Juvosen tutkimuksessa (2006) kartoitetaan musiikillisen orientaation taustalla olevia tekijöitä. Tuossa kyselyssä yksilömusisointi tuli toisena yksilöurheilun jälkeen, joista jälkimmäinen oli selvästi vastanneiden suurimmassa suosiossa. Musiikinkuuntelu oli valittu neljänneksi tärkeimmäksi harrastukseksi joukkueurheilun jälkeen, jolla oli kannatusta sama määrä kuin yksilömusisoinnilla. (Anttila & Juvonen 2006, 231.) Tämän tutkimuksen tuloksesta päätellen musiikin harrastaminen, soittaminen, laulaminen ja musiikinkuuntelu on harrastusta valittaessa useimmilla listan kärkipäässä.

Vanhempien esimerkin lisäksi lasten harrastusvalintoja ohjaavat entistä enemmän myös koulukaverit ja ystävät. Nykyisin lapsilla on entistä enemmän tarjolla vaihtoehtoja, mistä harrastuksensa valitsevat. Etenkin liikunta on harrastuksista sellainen, jolla on suuri merkitys sosiaalisessa mielessä. Siksi vertaisryhmädynaamiikan ymmärtäminen on tärkeää. (Berg 2015, 30.) Nuorilla on erilaisia vertaisryhmiä, joissa voidaan kokeilla ja tehdä yhteisiä valintoja monien mahdollisuuksien joukosta. Eri tilanteissa sitoutumisen taso vaihtelee ja määrittyy sosiaalisesti. Etenkin urheiluharrastuksen parissa koko kaveriporukka voi siirtyä toisalle etsimään uutta mukavaa tekemistä, jos harrastus ei jostakin syystä miellytä. Nuorilla on usein monia erilaisia vertaisryhmiä, jossa he voivat vaihdella harrastusryhmää, houkutella uusia ystäviä mukaan tai siirtyä harrastamaan uuteen paikkaan. (Berg, 2015, 31.)

7 KYSELY MUSIIKIN HARRASTAMISESTA JA VASTAUSTEN KARTOITUS

Seuraavassa esitän kuvauksen koululaisille tekemästani kyselystä ja vastaajajoukosta. Vastaukset olen koonnut taulukkomuotoon, ja vastaukset tapauksesta riippuen esittelen luokkakohtaisesti tai kaikkien vastaukset yhdistäen. Vastauksia tarkastelen myös erikseen musiikinharrastajien, harrastuksen lopettaneiden ja musiikkia harrastamattomien kesken.

7.1 Vastaajajoukon kuvaus

Tätä tutkielmaa varten tein kyselyn Evijärven alakoulun 3.–6.-luokkalaisille sekä yläkoulun 7.-luokkalaisille. Kaikissa luokissa 7.-luokkaa lukuun ottamatta oli yli 20 oppilasta, joten luokkien välisessä vertailussa tuloksia voitiin vertailla toisiinsa. Kyselyssä tiedustelin oppilaiden omaa mielipidettä musiikintuntien laulamisesta, vapaa-ajan lauluharrastuneisuudesta, vanhempien laulamisesta, musiikin kuuntelemisesta sekä kuuntelemansa musiikin lajista. Lisäksi kysyin oppilaiden musiikinharrastusta sekä sitä, soittavatko he jotain soitinta ohjatusti vapaa-ajallaan. Jos he olivat lopettaneet soittoharrastuksen, kysyin syitä lopettamiseen. Kyselyssä kartoitin myös vanhempien musiikkiharrastuneisuutta lähinnä laulamisen suhteen (Oppilaskysely, LIITE 1.) Oppilaat vastasivat kyselyyn monivalintakyselynä kouluajalla. Kyselyyn vastanneita on kaikkiaan 117 oppilasta. Heistä tyttöjä oli 63 ja poikia 51. Kolme oppilasta ei ilmoittanut sukupuoltaan. Kaikista vastanneista musiikkia harrastavia ja ohjatusti soittotunnilla käyviä oppilaita on 14. Soittoharrastuksen lopettaneita on 44 vastanneista ja oppilaista 59 ilmoitti, ettei ole koskaan harrastanut musiikkia vapaa-ajallaan.

7.2 Lasten ja vanhempien laulaminen

Ensimmäiset kysymykset liittyivät lasten sekä heidän vanhempiensa laulamiseen. Kysymykset ja niihin saadut vastaukset on kuvattu ikäryhmittäin taulukoissa 1–5.

TAULUKKO 1. Lasten ja vanhempien laulaminen, 3. lk.

3. lk. Yht. 23	Usein	Joskus	Harvoin	Ei koskaan
Laulan mielelläni musiikin tunnilla	14	5	3	1
Laulan kuorossa tai vapaa-ajalla	6	10	5	2
Minulle laulettiin kotona, kun olin pieni	7	8	6	2
Vanhempani (tai toinen heistä) laulaa:				
- kotona	5	8	6	4
- kuorossa, karaokessa tms.	3	5	2	13

Kolmasluokkalaisista yli puolet laulaa mielellään musiikin tunnilla. Heistä suurin osa laulaa myös vapaa-ajalla tai kuorossa. Vanhempien laulaminen lapsille, heidän ollessaan pieniä, jakaantuu tasaisesti. Kaksi ei muista vanhempien laulaneen hänelle milloinkaan. Selkeästi suurin osa lapsista muistaa kuitenkin vanhempiensa laulaneen heille, kun he olivat pieniä. Myös enemmän kuin puolet sanoo vanhempien tai toisen heistä laulavan kotona. Noin kolmasosa vanhemmista myös osallistuu vapaa-ajallaan johonkin lauluharrastukseen.

TAULUKKO 2. Lasten ja vanhempien laulaminen 4.lk.

4. lk. Yht. 25	Usein	Joskus	Harvoin	Ei koskaan
Laulan mielelläni musiikin tunnilla	13	8	2	2
Laulan kuorossa tai vapaa-ajalla	1	8	3	13
Minulle laulettiin kotona, kun olin pieni	7	9	6	3
Vanhempani (tai toinen heistä) laulaa:				
- kotona	2	5	6	10
- Kuorossa, karaokessa tms.	-	-	3	19

Musiikkitunnilla laulaminen on mieluista neljäsluokkalaisille. Valtaosa oppilaista sanoo laulavansa usein tai joskus musiikkitunnilla mielellään. Kaksi viidesosaa harrastaa laulamista vapaa-ajalla. Kolme viidesosaa muistaa vanhempiensa laulaneen heille heidän ollessaan pieniä. Neljäsluokkalaisten vanhemmat eivät ole kunnostautuneet kotona tai vapaa-ajalla laulamisen suhteen. Vain seitsemän lapsista sanoo vanhempiensa laulavan usein tai joskus kotona ollessaan. Kaksi lapsista ei vastannut kysymykseen laulavatko heidän vanhempiensa kotona ja kolme jätti vastaamatta kysymykseen vanhempien harrastuneisuudesta kodin ulkopuolella.

TAULUKKO 3. Lasten ja vanhempien laulaminen 5. lk.

5. lk. Yht. 32	Usein	Joskus	Harvoin	Ei koskaan
Laulan mielelläni musiikin tunnilla	5	19	7	1
Laulan kuorossa tai vapaa-ajalla	7	2	7	16
Minulle laulettiin kotona, kun olin pieni	7	11	12	2
Vanhempani (tai toinen heistä) laulaa:				
- kotona	1	9	7	15
- kuorossa, karaokessa tms.	2	2	5	23

Viidesluokkalaisista vain viisi sanoo usein laulavansa mielellään musiikintunnilla. Suurimmalle osalle laulaminen on mukavaa vain joskus tai harvoin. Kolmasosa kuitenkin sanoo laulavansa kuorossa tai vapaa-ajalla. Reilu puolet lapsista muistaa vanhempien laulaneen heille heidän ollessaan pieniä. Kolmasosa oppilaiden vanhemmista laulaa kotona usein tai joskus. Suurin osa viidesluokkalaisten vanhemmista ei laula kotona eikä vapaa-aikana.

TAULUKKO 4. Lasten ja vanhempien laulaminen 6. lk.

6. lk. Yht. 20	Usein	Joskus	Harvoin	Ei koskaan
Laulan mielelläni musiikin tunnilla	3	9	7	1
Laulan kuorossa tai vapaa-ajalla	3	2	5	10
Minulle laulettiin kotona, kun olin pieni	6	6	3	5
Vanhempani (tai toinen heistä) laulaa:				
- kotona	2	4	5	8
- Kuorossa, karaokessa tms.	1	1	5	13

Kuudesluokkalaisten musiikkitunnilla kolme sanoo laulavansa usein mielellään. Suurin osa oppilaista laulaa mielellään joskus tai harvoin. Usein tai joskus kuorossa tai vapaa-ajalla laulavia on neljäsosa (5/20). Hiukan yli puolet oppilaista muistaa vanhempiensa laulaneen heille heidän ollessaan pieniä. Vanhemmista noin viidesosa laulaa kotona ja kaksi sanoo vanhempiensa harrastavan musiikkia vapaa-ajalla. Lapsista yksi ei vastannut kohtaan vanhempien laulamista kuorossa tai karaokessa. Yksi lapsista jätti vastaamatta kysymykseen, laulaako hänen vanhempansa, tai toinen heistä kotona.

TAULUKKO 5. Lasten ja vanhempien laulaminen 7. lk.

7. lk. Yht. 17	Usein	Joskus	Harvoin	Ei koskaan
Laulan mielelläni musiikin tunnilla	9	3	3	2
Laulan kuorossa tai vapaa-ajalla	2	6	4	5
Minulle laulettiin kotona, kun olin pieni	5	3	8	1
Vanhempani (tai toinen heistä) laulaa:				
- kotona	2	6	4	5
- Kuorossa, karaokessa tms.	-	-	1	15

Seitsemäsluokkalaisista yksitoista sanoo laulavansa musiikkitunnilla mielellään. Heistä reilu puolet sanoo laulavansa vapaa-ajalla usein tai joskus. Noin puolet muistaa vanhempiensa laulaneen heille pieninä ollessaan. Kotona laulavia vanhempia on noin puolella seiskaluokkalaisista. Vapaa-ajalla laulua harrastavia vanhempia ei juurikaan ole. Yksi oppilaista ei vastannut kysymykseen lauloiko hänen vanhempansa kuorossa, karaokessa tms. Seitsemännen luokan musiikkitunnin myönteisen asennemuutoksen syynä voi olla musiikinopettajan ja opetustyylin vaihtuminen sekä ohjelmiston muuttuminen.

7.3. Kavereiden harrastuneisuus

Kavereiden harrastuneisuudella myös voi olla vaikutusta harrastuksen valintaan, kysyinkin oppilailta harrastaako heidän kaverinsa jotain soittimen soittoa. Tähän kysymykseen olen koonnut kaikkien oppilaiden vastaukset, ja ne esitetään taulukossa 6.

TAULUKKO 6. Kavereiden musiikkiharrastus

	Usein	Joskus	Harvoin	Ei koskaan
3 lk. 23	15	4	1	1
4 lk. 25	9	10	2	3
5 lk. 32	13	9	3	7
6 lk. 20	7	7	3	2
7 lk. 17	12	4	1	-
Yht.	57	34	10	13

Noin puolet oppilaista 57/117 sanoo heidän kaverinsa harrastavan musiikkia. Joskus musiikkia harrastava on kolmellakymmenellä neljällä, kymmenellä kaveri harrastaa musiikkia harvoin ja kolmetoista sanoo, ettei kaveri harrasta musiikkia koskaan. Oppilaista neljä jätti tähän kysymykseen vastaamatta.

7.4 Musiikin kuuntelu ja konsertissa käynti

Musiikin kuunteleminen vahvistaa musiikillisen korvan kehittämisessä. Musiikin kuunteleminen mielletään usein myös musiikin harrastamiseksi, vaikka se usein on elämässämme taustaaänenä ja tunnelman luoja. Seuraavassa vastaukset kysymykseen musiikin kuuntelemisesta ja konsertissa käymisestä ikäryhmittäin taulukoissa 7–11.

TAULUKKO 7. Musiikin kuunteleminen ja konsertissa käynti 3.lk.

3. lk. Yht. 23	Usein	Joskus	Harvoin	Ei koskaan
Kuuntelen mielelläni musiikkia	18	2	3	-
Perheessämme kuunnellaan musiikkia	7	15	1	-
Käymme perheeni kanssa konsertissa	2	4	4	13

TAULUKKO 8. Musiikin kuunteleminen ja konsertissa käynti 4.lk.

4. lk. Yht. 25	Usein	Joskus	Harvoin	Ei koskaan
Kuuntelen mielelläni musiikkia	15	6	3	1
Perheessämme kuunnellaan musiikkia	11	11	2	1
Käymme perheeni kanssa konsertissa	-	2	9	14

TAULUKKO 9. Musiikin kuunteleminen ja konsertissa käyminen 5.lk.

5. lk. Yht. 32	Usein	Joskus	Harvoin	Ei koskaan
Kuuntelen mielelläni musiikkia	21	7	3	1
Perheessämme kuunnellaan musiikkia	12	14	5	1
Käymme perheeni kanssa konsertissa	-	2	13	17

TAULUKKO 10. Musiikin kuunteleminen ja konsertissa käyminen 6. lk.

6. lk. Yht. 20	Usein	Joskus	Harvoin	Ei koskaan
Kuuntelen mielelläni musiikkia	16	3	1	-
Perheessämme kuunnellaan musiikkia	9	9	2	-
Käymme perheeni kanssa konsertissa	2	1	5	12

TAULUKKO 11. Musiikin kuunteleminen ja konsertissa käynti 7. lk.

7. lk. Yht. 17	Usein	Joskus	Harvoin	Ei koskaan
Kuuntelen mielelläni musiikkia	16	1	-	-
Perheessämme kuunnellaan musiikkia	14	2	1	-
Käymme perheeni kanssa konsertissa	2	1	7	7

Musiikinkuuntelukysymyksiä tarkastellessani huomaan, että yksittäiset taulukot eivät kerro enempää, kuin yksittäiset numerot osoittavat, mutta yhdessä niistä voi päätellä, että musiikin kuuntelu on kaikissa ikäryhmissä hyvin merkittävässä roolissa. Samoin kaikissa ikäryhmissä vastaukset painottuivat samansuuntaisesti yksin kuunnellun, perheen musiikin kuuntelun ja konserteissa käynnin suhteen. Lapset vastasivat itse kuuntelevansa usein musiikkia. Jokaiseen ryhmään mahtui myös muutamia sellaisia, jotka eivät musiikin kuuntelemisesta niin paljon piitanneet. Myöskin perheissä kuunnellaan musiikkia, joskin harvemmin, koska vastauksissa musiikin kuuntelu ”joskus”, esiintyy samassa määrin, kuin usein kuunneltu musiikki. Konserteissa käynti on evijärveläisissä kodeissa harvinaisempaa. Vain kuusi lasta sanoi käyvänsä konserteissa perheensä kanssa usein. Kymmenen perheistä käy konserteissa joskus ja 38 perheistä kulkee konserteissa harvoin. Loput 63 perhettä eivät käy konserteissa koskaan.

7.5 Musiikki, jota lapset kuuntelevat

Kysymyksessä oppilaat ympyröivät vastaukset, mitä musiikkia he vapaa-ajallaan kuuntelevat. Moni lapsista valitsi useamman vaihtoehdon. Lasten kuunteleman musiikin vastaukset on koottu kaikki samaan taulukkoon 12.

TAULUKKO 12. Lasten kuuntelema musiikki

	3. lk.	4. lk.	5. lk.	6. lk.	7. lk.	Yht.
Lastenlauluja	-	-	2	-	1	3
Rytmimusiikkia (pop, rock, jazz)	19	20	23	20	16	98
Klassista musiikkia	1	3	3	2	5	14
Kansanmusiikkia	1	-	-	1	4	6
En mitään	4	3	8	-	2	17

Lasten musiikin kuuntelu keskittyy hyvin voimakkaasti rytmimusiikin puolelle. Kaikista sadasta seitsemästätoista (117) vastauksesta rytmimusiikin puolesta oli vastannut yhdeksänkymmentäkahdeksan. Neljätoista lapsista sanoi kuuntelevansa klassista musiikkia ja kuusi kuuntelee kansanmusiikkia. Yllätys oli, että lapsista vain kolme kuunteli lastenlauluja. Lapsista seitsemäntoista ei kuuntele mitään musiikkia.

7.6 ”Osaan soittaa jotain soitinta”

Kaikki oppilaat ovat musiikkitunnille osallistuttuaan saaneet kokeilla erilaisten soittimien soittamista, kuten nokkahuilua, kannelta, ukulelea ja rytmisoittimia. Tämä näkyy vastauksissa oppilailta kysyttäessä heidän soittotaidoistaan. Oppilaiden omaa soittoharrastusta kysyessäni, he vastasivat seuraavasti taulukoissa 13–17.

TAULUKKO 13. Kolmasluokkalaisten arvio omasta soittamisesta

3. lk. yht. 23 oppilasta	Kyllä	Ei
Osaan soittaa jotain soitinta	22	1
Harrastan ohjatusti pianon, viulun, tms. soittoa	6	17
Olen lopettanut soittoharrastuksen	6	11

Lähes kaikki kolmaskuokkalaiset osaavat mielestään soittaa jotain soitinta. Yksitoista heistä ei ole milloinkaan harrastanut musiikkia niin, että olisivat ottaneet soittotunteja. Kaksitoista on aloittanut soittoharrastuksen, joista kuusi on kuitenkin lopettanut harrastuksen jostain syystä. Edelleen heitä on kuusi, jotka jatkavat soittoharrastusta.

TAULUKKO 14. Neljäsluokkalaisten arvio omasta soittamisesta

4. lk. yht. 25 oppilasta	Kyllä	Ei
Osaan soittaa jotain soitinta	22	3
Harrastan ohjatusti pianon, viulun, tms. soittoa	1	24
Olen lopettanut soittoharrastuksen	12	12

Neljäsluokkalaisissa iso osa oppilaista ilmoittaa osaavansa jotain soitinta. Heistä kuitenkin vain yksi sanoo ottavansa soittotunteja ohjatusti. Kaksitoista on joskus aloittanut soittoharrastuksen, mutta jostakin syystä sen lopettanut. Oppilaista kaksitoista ei ole koskaan ottanut soittotunteja.

TAULUKKO 15. Viidesluokkalaisten arvio omasta soittamisesta

5. lk. yht. 32 oppilasta	Kyllä	Ei
Osaan soittaa jotain soitinta	22	10
Harrastan ohjatusti pianon, viulun, tms. soittoa	4	28
Olen lopettanut soittoharrastuksen	6	22

Kaksi kolmasosaa viidesluokkalaaisista osaa soittaa jotain. Soittotunneilla heistä käy neljä. Kuusi oppilasta on soittanut joskus ohjatusti, mutta ovat lopettaneet. Kahdella kolmasosasta luokasta ei ole koskaan ollut musiikki harrastuksena.

TAULUKKO 16. Kuudesluokkalaisten arvio omasta soittamisesta

6. lk. yht. 20 oppilasta	Kyllä	Ei
Osaan soittaa jotain soitinta	12	8
Harrastan ohjatusti pianon, viulun, tms. soittoa	1	19
Olen lopettanut soittoharrastuksen	12	7

Kuudesluokkalaisissa on kaksitoista eli yli puolet oppilaista, jotka ovat joskus aloittaneet soittoharrastuksen, mutta jostakin syystä lopettaneet sen. Sama määrä osaa soittaa jotain soitinta. Yksi oppilas ainoastaan käy ohjatusti soittotunneilla. Seitsemän oppilaista ei ole koskaan harrastanut musiikkia.

TAULUKKO 17. Seitsemäsluokkalaisten arvio omasta soittamisesta

7. lk. yht. 17 oppilasta	Kyllä	Ei
Osaan soittaa jotain soitinta	15	2
Harrastan ohjatusti pianon, viulun, tms. soittoa	2	15
Olen lopettanut soittoharrastuksen	8	7

Seitsemäsluokkalaiset lähes kaikki osaavat soittaa jotain soitinta. Kaksi oppilaista soittaa ohjatusti jotain instrumenttia. Kahdeksan heistä on aloittanut soittotunneilla käynnin, mutta lopettanut jostakin syystä. Oppilaista seitsemän ei ole soittanut musiikkia harrastuksena.

7.7 Soittoharrastuksen lopettamisen syitä

Usein aloitettu soittoharrastus loppuu. Syitä voi olla erilaisia, kullakin on omat henkilökohtaiset esteet harrastuksen jatkamiselle. Listasin vaihtoehtoja soittoharrastuksen loppumisen syiksi. Näin oppilaat vastasivat. Monet oppilaat valitsivat vastaukseksi 2-3 vaihtoehtoa. Kaikkien luokkien vastaukset ovat kuvattuna taulukossa 18.

TAULUKKO 18. Syitä soittoharrastuksen loppumiseen

	3. lk.	4. lk.	5. lk.	6. lk.	7. lk.	Yht.
Minua ei enää kiinnostanut harjoittelu	2	8	2	7	2	21
Osasin mielestäni jo riittävän hyvin	1	4	-	1	2	8
Kaverikin lopetti	1	-	1	-	-	2
Toinen harrastus tuli tärkeämmäksi	2	4	1	3	3	13
Soittaminen oli liian kallis harrastus	2	2	1	1	-	6
Soittoharrastus ei sopinut minulle	2	4	5	4	3	18

Kaikista kyselyyn vastanneista oppilaista neljäkymmentäneljä (44) oli lopettanut soittoharrastuksen. Heistä lähes puolet eli kaksikymmentäyksi sanoi, että harjoittelu ei enää kiinnostanut. Kahdeksantoista mielestä soittoharrastus ei sopinut heille, kolmentoista mielestä toinen harrastus tuli tärkeämmäksi ja

siksi lopettivat. Kahdeksan oli sitä mieltä, että he osasivat jo riittävän hyvin. Soittamisen kalleus oli kuuden mielestä syy lopettamiselle ja kahdella kaverin soittoharrastuksen lopettamiseen vaikutti oma valinta.

Osa oppilaista oli kirjoittanut lisäksi muita syitä, jotka ovat saanut heidät lopettamaan soittoharrastuksen. Yksi kuudesluokkalainen sanoi lopettavansa, koska soitin meni rikki. Toinen kuudesluokkalainen kirjoitti, että opetuspaikka oli heille liian kaukana.

7.8 Vastausten tarkastelua eri ryhmissä harrastajien, lopettaneiden ja ei harrastavien välillä

– vanhempien lauluharrastus

Seuraavassa tarkastelen vastausten jakautumiset musiikkia harrastavien, musiikin harrastuksen lopettaneiden ja ei harrastavien välillä. Lapsilta kysyttäessä vanhempien laulamisesta lapsilleen heidän ollessa pieniä, vastauksia analysoitaessa on muistettava, että se perustuu siihen, millainen muistikuva omasta varhaislapsuudestaan kullakin lapsella on omasta elämästään. Voi olla, että vanhemmilta tätä samaa kysyttäessä vastaus voisi olla hyvin toisenlainen. Nyt kuitenkin tämän kyselyn vastaukset perustuvat yksinomaan lapsen omaan näkemykseen hänen varhaisista musiikillisista vaikutteistaan.

Musiikkia edelleen harrastavia oli kyselyyn vastanneista neljätolista. He vastasivat näin kysymykseen, oliko heille laulettu kotona, kun hän oli pieni, taulukossa 19 kuvatulla tavalla.

TAULUKKO 19. Musiikkia harrastavien lasten vanhempien laulaminen lapselle

	3 lk.	4 lk.	5 lk.	6 lk.	7 lk.	Yht.
Usein	2	-	-	-	2	4
Joskus	2	1	2	-	-	5
Harvoin	2	-	2	1	-	5
Ei koskaan	-	-	-	-	-	-

Kaikille musiikkia harrastaville lapsille on laulettu heidän ollessa pieniä. Vastaukset jakautuvat tasaisesti usein, joskus ja harvoin kohdille, joskin usein kohdassa on yksi vastaaja muita vähemmän.

Musiikin harrastuksen lopettaneita oli 44. Heidän vastauksensa vanhempien laulamisesta kuvataan taulukossa 20 seuraavasti.

TAULUKKO 20. Musiikkiharrastuksen lopettaneiden lasten vanhempien laulaminen lapselle

	3 lk.	4 lk.	5 lk.	6 lk.	7 lk.	Yht.
Usein	2	2	3	3	1	11
Joskus	1	4	2	4	2	13
Harvoin	3	5	1	2	2	13
Ei koskaan	-	1	-	3	1	5

Lähes kaikki musiikkiharrastuksen lopettaneiden lasten vanhemmat ovat laulaneet lapsille heidän ollessaan pieniä. Noin neljännes lapsista muistaa vanhempiensa laulaneen heille usein. Vajaa kaksikolmasosa kaikista vastauksista painottui kohtiin joskus ja harvoin. Oppilaista kaksi jätti tähän kysymyksen vastaamatta.

Lapsista 59 eivät ole harrastaneet milloinkaan musiikkia. Taulukossa 21 on kuvattu sitä, missä määrin heidän vanhempansa lauloivat heille lapsena.

TAULUKKO 21. Musiikkia harrastamattomien lasten vanhempien laulaminen lapselle

	3 lk.	4 lk.	5 lk.	6 lk.	7 lk.	Yht.
Usein	3	5	4	3	2	17
Joskus	5	4	7	2	1	19
Harvoin	2	1	9	-	4	16
Ei koskaan	1	2	2	2	-	7

Musiikkia harrastamattomien lasten vanhemmat ovat laulaneet samassa suhteessa usein, joskus tai harvoin lapsilleen heidän ollessa pieniä. Vain seitsemän lapsista vastasi, ettei heidän vanhempansa ole laulaneet heille milloinkaan. Taulukoiden 19–21, kaikkien vastausten perusteella lapsille on laulettu samassa suhteessa usein tai joskus heidän ollessaan pieniä riippumatta siitä harrastavatko he, ovatko lopettaneet tai eivät ole koskaan harrastaneet musiikkia. Myös jokaisen ryhmän osalta lapsille harvoin tai ei koskaan laulettujen määrä on kuta kuinkin samassa suhteessa.

Vanhempien nykyinen musiikillinen toiminta ja vapaa-ajan musikaaliset harrastukset ovat oletettavasti lasten ja nuorten tiedossa, joten tälle kysymykselle annan painoarvoa hiukan edellistä enemmän. Seuraavassa on taulukko 22, johon olen koonnut musiikin harrastajien (14) vastaukset kysymykseen, Vanhempani tai toinen heistä laulaa kotona.

TAULUKKO 22. Musiikkia harrastavien lasten vanhempien laulaminen kotona

	3 lk.	4 lk.	5 lk.	6 lk.	7 lk.	Yht.
Usein	2	-	-	-	1	3
Joskus	4	-	2	-	1	7
Harvoin	-	1	-	-	-	1
Ei koskaan	-	-	1	1	-	2

Musiikkia harrastavien lasten vanhemmista runsaat kaksi kolmasosaa (8/14) laulaa kotona usein tai joskus. Kolmen harrastavan lapsen vanhemmat eivät laula kotona koskaan, tai jos laulavat, niin harvoin. Oppilaista yksi ei vastannut tähän kysymykseen.

Lapset, jotka ovat lopettaneet musiikin harrastuksen (44), ovat vastanneet vanhempien kotona laulamista taulukossa 23 kuvatulla tavalla.

TAULUKKO 23. Musiikkiharrastuksen lopettaneiden lasten vanhempien laulaminen kotona

	3 lk.	4 lk.	5 lk.	6 lk.	7 lk.	Yht.
Usein	1	2	-	3	1	7
Joskus	1	3	3	2	5	13
Harvoin	2	2	1	2	1	8
Ei koskaan	2	5	2	5	1	15

Soittoharrastuksen lopettaneiden vanhemmista hiukan alle puolet laulaa kotona usein tai joskus. Runsaat puolet (23/44) vanhemmista laulaa kotona harvoin tai ei koskaan. Yksi oppilaista ei vastannut tähän kysymykseen.

Musiikkia harrastamattomien lasten (59) ryhmä on näistä kolmesta suurin. Vastaukset heidän vanhempien laulamisesta kotona on koottu taulukkoon 24.

TAULUKKO 24. Musiikkia harrastamattomien lasten vanhempien laulaminen kotona

	3 lk.	4 lk.	5 lk.	6 lk.	7 lk.	Yht.
Usein	2	-	1	1	1	5
Joskus	3	3	4	1	-	11
Harvoin	4	3	5	3	2	17
Ei koskaan	2	6	12	2	4	26

Suurin osa lapsista, jotka eivät harrasta musiikkia (43/59), sanovat että heidän vanhempansa eivät laula kotona koskaan tai laulavat harvoin. Yksitoista sanoi vanhempiensa laulavan kotona joskus ja viidellä vanhemmat laulavat usein kotona.

Seuraavassa kysymyksessä kartoitettiin vanhempien harrastuneisuutta kodin ulkopuolella. Tällaisia harrastuksia voivat olla esimerkiksi kuoro- tai karaokelaulu. Taulukossa 25 kuvataan neljäntoista musiikkia harrastavan lapsen vastaukset.

TAULUKKO 25. Musiikkia harrastavien lasten vanhempien musiikkiharrastuneisuus

	3 lk.	4 lk.	5 lk.	6 lk.	7 lk.	Yht.
Usein	3	1	-	-	-	4
Joskus	3	-	1	-	1	5
Harvoin	-	-	1	-	-	1
Ei koskaan	-	1	1	1	1	4

Musiikkia harrastavien lasten vanhemmista noin kaksi kolmasosaa (9/14) harrastaa laulamista myös vapaa-ajalla kodin ulkopuolella. Neljä sanoi, että vanhemmat eivät koskaan harrasta vapaa-ajalla ja yhden vanhempi harrastaa harvoin laulua kodin ulkopuolella. Yksi oppilaista jätti vastaamatta tähän kysymykseen.

Musiikin harrastuksen lopettaneiden lasten (44) vanhempien harrastuneisuus kodin ulkopuolella on kuvattu taulukossa 26. Näin he vastaavat toteamukseen, vanhempani tai toinen heistä laulaa kuorossa, karaokessa tms.

TAULUKKO 26. Musiikkiharrastuksen lopettaneiden lasten vanhempien musiikkiharrastuneisuus

	3 lk.	4 lk.	5 lk.	6 lk.	7 lk.	Yht.
Usein	1	-	1	1	-	3
Joskus	1	2	1	1	-	5
Harvoin	1	1	-	3	1	6
Ei koskaan	3	9	4	7	7	30

Vajaa kolme neljäsosaa (30/44) musiikkiharrastuksen lopettaneiden vanhemmista ei harrasta laulamista kodin ulkopuolella. Vanhemmista vapaa-ajalla usein laulavia on kolme, viisi harrastaa laulamista joskus ja kuusi harvoin.

Lapsien, jotka eivät harrasta musiikkia (59), vastaukset vanhempien musiikkiharrastuneisuudesta näkyvät taulukossa 27.

TAULUKKO 27. Musiikkia harrastamattomien lasten vanhempien musiikkiharrastuneisuus

	3 lk.	4 lk.	5 lk.	6 lk.	7 lk.	Yht.
Usein	-	-	1	-	-	1
Joskus	1	1	1	-	-	3
Harvoin	-	1	3	2	1	7
Ei koskaan	10	10	17	5	6	48

Vanhemmat, joiden lapset eivät harrasta musiikkia eivät myöskään itse harrasta musiikkia vapaa-ajallaan ja kodin ulkopuolella. Lapsista valtaosa (48/59) vastasi, ettei vanhemmat harrasta laulamista koskaan vapaa-ajallaan. Yhden vanhempi harrastaa usein laulamista kodin ulkopuolella, kolmella joskus ja seitsemällä vanhempi laulaa harvoin.

8 LOPPUPÄÄTELMÄT

Kyselyyn vastasivat kaikki kyselypäivänä koulussa olleet Evijärven 3.–7. luokkalaiset oppilaat. Kysymyksiin on vastattu asiallisesti ja luotettavasti. Koska harrastuksen valinnassa ei ole sukupuolella eroa, en ole eritellyt erikseen tyttöjen ja poikien vastauksia toisistaan. Kysymyksissä, jotka koskivat laulamisen mieluisuutta musiikkitunnilla, oppilaiden lauluharrastusta vapaa-ajalla ja vanhempien laulun harrastuneisuutta, jaottelin vastaukset luokkakohtaisesti. Samoin tein kysymysten kohdalla, jotka koskivat lasten ja heidän perheidensä musiikinkuuntelutottumuksia sekä esittäessäni kysymykseni soittotaidosta ja soittoharrastuksesta.

Musiikkitunnilla laulaminen on mieluisinta alempien luokka-asteiden oppilaista. Kolmas- ja neljäsluokkalaisten mielestä musiikkitunnilla laulaminen on useimpien mielestä mukavaa. He myöskin muita useammin laulavat koulun ulkopuolella kuorossa tai muuten vapaa-ajalla. Neljäs-, viides-, ja kuudesluokkalaisista musiikintunnilla laulaminen on enimmäkseen mukavaa vain joskus. Nämä lapset laulavat vapaa-ajallaan muita oppilaita vähemmän. Toisin kuin ennako-odotukseni ja oletukseni olivat, seitsemäsluokkalaiset näyttävät löytäneen taas laulamisen riemun, koska yli puolet tästä luokasta laulaa usein mielellään musiikin tunnilla. Heistä myös sama määrä laulaa joskus kuorossa tai vapaa-ajalla. Laajemman vertailuaineiston puuttuessa tähän havaintoon on kuitenkin syytä suhtautua varovaisesti.

Musiikin kuunteleminen näyttäisi olevan vahvasti läsnä useiden perheiden arjessa. Valtaosa lapsista sanoi perheensä kuuntelevan musiikkia joskus kotona (TAULUKOT 7–11). Hiukan pienempi määrä perheistä kuuntelee usein musiikkia kotona ollessaan. Kuitenkin suurin osa lapsista sanoi kuuntelevansa itse usein musiikkia. Vain hyvin pieni osa vastaajista ei harrasta musiikin kuuntelemista perheenä eikä yksin ollessaan. Konserteissa käyminen ei kuitenkaan näyttäisi kuuluvan evijärveläisten perheiden harrastuksiin, koska kolmasluokkalaisista 6/23, neljäsluokkalaisista 2/25, viidesluokkalaisista 2/32, kuudesluokkalaisista 3/20 ja seitsemäsluokkalaisista 3/17 käy ainoastaan perheen kanssa usein tai joskus konserteissa. Loput eli suurin osa joukosta käy harvoin tai useimmat ei milloinkaan konserteissa.

Riippumatta siitä, harrastaako lapsi edelleen musiikkia, onko hän lopettanut tai eikö hän ole aloittanut soittoharrastusta, kaikki oppilaat muistelevat samassa määrin, että heidän vanhempansa ovat laulaneet heille heidän ollessaan pieniä (TAULUKOT 22, 23 ja 24). Sitä vastoin vanhempien oma aktiivisuus musiikin suhteen, kotona laulamiseen tai vapaa-ajalla musiikin harrastamiseen on suoraan verrannollinen niihin määriin, kuinka moni lapsista on valinnut musiikin harrastukseen. Vanhemmat, joiden lapset harrastavat musiikkia, laulavat enemmän myös kotona tai vapaa-ajallaan. Vanhempien myötämielinen

asenne ja aktiivisuus auttaa lapsen luomaan positiivisen asenteen musiikkisuhteeseen kuten myös Kosonen on todennut (2009, 160).

Evijärveläisistä 3.–7. luokan oppilaista suurin osa on sitä mieltä, että he osaavat soittaa jotain soitinta. Kolmasluokkalaisista 22/23, neljäsluokkalaisista 22/25, viidesluokkalaisista 22/32, kuudesluokkalaisista 12/20 ja seitsemäsluokkalaisista 15/17 osaa soittaa jotain soitinta. Uskon, että tässä kysymyksessä nousee esille musiikinopettajien aktiivisuus opettaa musiikintunneilla eri instrumentteja, kuten nokkahuilua, ukulelea, kannelta ja erilaisia rytmisoittimia. Tästä päätellen edelleenkin toteutetaan musiikin opetusta, jota alettiin uudistaa peruskouluun siirryttäessä ja kehitettiin edelleen 80-90-luvulle tultaessa. Siinä mm. kehoitettiin opettamaan lapsille eri soittimien käyttöä (Suomi 2009; Kouluhallitus 1895).

Tämän päivän koululaiset ovat innokkaita aloittamaan uutta harrastusta ja hankkimaan uusia kokemuksia. Tämän työni kyselyn perusteella puolet kohdekoulujen lapsista (58/117) on aloittanut musiikin harrastuksen. Kysely paljasti myös sen, miten lyhytjänteistä on lasten keskittyminen, koska jokaisella luokka-asteella soittoharrastuksen aloittaneista valtaosa on lopettanut harrastuksen. Musiikkiharrastuksen aloittaneista vain neljätöistä jatkaa edelleen instrumentin soittoa. Esim. neljäsluokkalaisista harrastuksen aloittaneita oli yli puolet luokasta (13/22), ja vain yksi heistä jatkaa enää soittoharrastusta. Tässä näkyy hyvin musiikin opiskelun pitkäjänteisyyden tärkeys, sillä soittamisen taito kehittyy pikkuhiljaa ja sitkeän omaehtoisen harjoittelun tuloksena. Nopeatempoisen elämänrytmin takia monelta puuttuu musiikin opettelemiseen tarvittava sitoutuminen (Kosonen 2009, 158).

Musiikin harrastamisen kyselyssä halusin kartoittaa myös mahdollisen kavereiden vaikutukseen soittoharrastuksen valintaan. Oletukseni oli, että kavereiden soittoharrastus olisi ollut lisäämässä nuorten omaa musiikkiharrastuneisuutta ja että he kaveriryhmissä yhteistuumin lähtevät kokeilemaan uutta harrastusta. Tämä vertaisryhmädynamiikka saattaa ollakin yksi syy suurelle joukolle soittoharrastuksen aloittamiselle (Berg 2015, 30). Tarjotessani vastaukseksi soittoharrastuksen lopettamisen syihin kaverin soittoharrastuksen loppumiseen, ei kaverin vaikutus kuitenkaan tuntunut olevan isossa osassa harrastamisessa tai sen lopettamisessa. Selityksenä tähän olettaisin olevan kohderyhmän koon ja sen laadun. Koska kyseessä oli kolme pienehköä koulua, siellä useimmat oppilaat tuntevat toisensa ja ovat kavereita keskenään. Siksi todennäköisesti lähes kaikilla on myös ystävä, joka harrastaa musiikkia, joten soittoharrastuskin on lähipiirissä tuttua.

Evijärven koululaisista soittoharrastuksen lopettaneiden määrä on suuri. Kaikkiaan harrastuksen lopettaneita on 44/58. Heistä noin puolet sanoivat lopettaneensa soittoharrastuksen siksi, että harjoittelemisen

ei heitä enää kiinnostanut. Kahdeksantoista sanoi, että soittoharrastus ei sopinut heille. Kolmelletoista tuli toinen harrastus tärkeämmäksi. Kahdeksan mielestä he osasivat soittaa jo mielestään riittävän hyvin, kuusi sanoi soittoharrastuksen olevan liian kallis ja vain kaksi lopetti soittoharrastuksen, koska kaverikin lopetti.

Kososen mukaan musiikin kuunteleminen on nykyisin yhä useammalla tullut tärkeäksi harrastukseksi. Näin näyttää olevan myös evijärveläisillä lapsilla, jotka kuuntelevat usein mielellään musiikkia. Saman tutkijan mukaan viime vuosisadan musiikkikulttuurinen murros on vahvasti läsnä ja sen seurauksena on muuttunut musiikillinen arvomaailma (Kosonen 2009, 157–158). Se on myös nähtävissä lasten vastauksissa kysymykseen, millaista musiikkia he kuuntelevat. Rytmimusiikin suosio näyttäisi olevan ehdoton, mikä vastaus ei sinänsä yllätä, koska populaarikulttuuri yleensäkin on viime vuosikymmeninä ollut suuressa suosiossa. Taidemusiikkia eli klassista musiikkia kertoi kuuntelevansa neljätoista oppilasta, jonka myös voitaisiin katsoa olevan linjassa vastanneiden musiikkiharrastuksia vertaillen, koska myös soittoa harrastavia lapsia on saman verran. Tässä musiikin kuunteluasiassa eräs seikka, joka itseäni ihmetyttää ja samalla huolestuttaa on se, että tämän päivän lapset eivät kuuntele lastenlauluja. Edes pienimmistä kyselyyn vastanneista koululaisista, kolmas- ja neljäsluokkalaisista ei yksikään sanonut kuuntelevansa lapsille tarkoitettuja lauluja. Vastaajajoukossa ainoastaan kaksi viidesluokkakaista ja yksi seitsemäsluokkalainen kertoi niitä kuuntelevansa.

Kyselyssä itseäni jäi askarruttamaan yläkoulun puolelle siirtyneiden yllättävä myönteinen muutos musiikin tunnilla ja vapaa-ajalla tapahtuvaan laulamiseen. Heidän asenteessaan oli nähtävissä selkeä muutos alakoululaisten 5.- ja 6.-luokkalaisten vastauksiin verrattuna. Oikeaa syytä tähän en osaa varmasti sanoa, mutta eräs mahdollinen tekijä voi olla opettajan ja opetuksen sisällön vaihtuminen. Yläkoulun musiikkia opettaa erityisesti musiikkiin pätevöitynyt opettaja, kun taas alakoulussa musiikinopetus on luokanopettajien monien muiden oppiaineiden rinnalla opetettava aine. Näissä 7.-luokkalaisissa näkisin uuden mahdollisuuden musiikin harrastuksen aloittamiseen, koska heillä näyttäisi olevan asenne ja innostus kohdallaan.

Alussa oleva teoriaselvitys on auttanut oivaltamaan laajemmin laulun ja yleensä musiikin merkitystä ei vain esteettisenä tekijänä, vaan myös tärkeänä tekijänä henkisessä kasvussa yleisemmin. Tätä tietoa voin hyödyntää omassa opetustyössäni. Tämä yhteen paikkakuntaan ja muutamaan kouluun kohdistettu suppea kysely on suuntaa antava. Tulevaisuudessa tämä rohkaisee toteuttamaan kyselyn uudelleen laajemmalla mittakaavalla syventäen kysymyksiä sekä toteuttaen kysely useamman paikkakunnan kouluissa.

Evijärven kouluissa musiikin harrastuksen aloittaneita oli paljon, mutta harrastuksen pitkäjänteinen jatkaminen oli mielestäni hyvin heikkoa, sillä suurin osa harrastuksen aloittaneista keskeytti harrastuksen. Meille musiikkipedagogeille on vakava pohdinnan paikka, kuinka saamme lapset säilyttämään harrastus tuoreena ja motivoivana, niin että lopettaneiden määrä saataisiin laskuun. Toisena haasteena on kohdata kodin passiivinen esimerkki ja tukea lopettaneita ja harrastamattomia mahdolliseen myöhempään harrastukseen.

Lasten rohkaiseminen musiikin harrastuksen pariin on perusteltua, koska musiikkia harrastavat lapset menestyvät koulussa muita lapsia paremmin. Tämä perustuu siihen, että soittoharrastukseen vaadittava keskittyminen vahvistaa kognitiivisia taitoja. Musiikkia lapsena harrastanut lapsi osaa kontrolloida omia ajatuksiaan ja käyttäytymistään muita lapsia paremmin, joten hän myös kykenee keskittämään energiansa olennaiseen eli opiskeluun. Uskotaankin, että musisoiva lapsi on elämässään pitkäjänteisempi. Tämän tuoreen tutkimuksen päättökija Peter Gouzouasis toteaa, että musiikkia harrastavat lapset ovat kehityksessä noin vuoden edellä muita. Journal of Education Psychologyn kesäkuussa 2019 julkaistun tutkimuksen mukaan musiikkia harrastaneet oppilaat menestyvät paremmin erityisesti kielissä, matematiikassa ja luonnontieteissä. Musiikin yhteys matematiikkaan on luonnollista, koska kummassakin tarvitaan kykyä käsitellä abstrakteja käsitteitä. Matemaattiset symbolit ja nuotit ovat merkkejä, jotka voivat olla sanallisesti vaikeasti kuvattavissa. Musiikkiin kuuluvat rytmit, eri tahtiosoitukset ja niihin kirjoitetut eri aika-arvoiset nuotit ovat puhtaasti matematiikkaan pohjautuvaa laskentaa.

Nykyisessä musiikinopetuksessa olisi syytä hakea oppia historiasta ja kansakouluajoilta, jolloin laulaminen oli arvostettua. Silloin saisimme lasten ja aikuisten keskuudessa musiikin merkityksen sille kuuluvalla tasolla. Opettajat ja lasten vanhemmat olisi hyvä saada tietoiseksi ja ymmärtämään musiikin vaikutus lapsen kognitiivisten kykyjen vahvistajana ja vaikutukset sen kautta oppimisen taitoon. Lisäksi tulisi kehittää musiikin- ja instrumenttiopetuksen sisältöä niin että se tukisi mielekkäällä tavalla musiikin teoreettista osuutta. Tämä on perusteltua siksi, koska musiikkiharrastuksen edistymisen edellytys on ymmärtää sen perusteorioiden pohja.

LÄHTEET

- Anttila, M. & Juvonen, A. 2006. Musiikki koulussa ja nuoren elämässä. Kohti kolmannen vuosikymmenen musiikkikasvatusta, osa 3. Joensuu: University Press.
- Berg, P. 2015. Kaverit ja vakava vapaa-aika. Teoksessa P. Harinen, V. Liikanen, A. Rannikko & P. Torvinen (toim.) Liikutukseen asti. Vaihtoehtoliikunta, nuoruus ja erottautumisen mieli. LIKES. Jyväskylä: Itä-Suomen yliopisto, 30–32.
- Fredrikson, M. 2009. Alle kolmivuotiaan musiikilliset kontekstit. Teoksessa J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.) Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen musiikkikasvatusseura FiSME r.y. 131–137.
- Gouzouasis, P. 2019. Haluatko lapsesi menestyvän koulussa? Kannusta musiikkiharrastuksen pariin. Saatavissa: <https://www.mtvuutiset.fi>. Journal of Education Psychology. Kidspot.com.au. Viitattu 28.8.2019.
- Huotilainen, M. 2009. Musiikillinen vuorovaikutus ja oppiminen sikiö- ja vauva-aikana. Teoksessa J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.) Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen musiikkikasvatusseura FiSME r.y. 121–129.
- Kádár, G. 1993. Taidekasvatuksen teoreettisia ongelmia musiikkipedagogian valossa. Sandor Karacsonyin ajatuksia. Kasvatus 24 (1), 58–68.
- Koistinen, M. 2005. Tunne kehosi – vapauta äänesi. Äänitimpurin käsikirja, Sulasol. Helsinki: Vammalan kirjapaino Oy.
- Komiteanmietintö. 1925 Maalaiskansakoulun opetussuunnitelma. Komiteanmietintö 14/1925. Helsinki: Valtioneuvoston kirjapaino.
- Komiteanmietintö. 1952 Varsinaisen kansakoulun opetussuunnitelma. Komiteanmietintö II/1952. Helsinki: Valtioneuvoston kirjapaino.
- Komiteanmietintö. 1970 Peruskoulun opetussuunnitelmakomiteanmietintö II. Oppi-aineiden opetussuunnitelmat. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Komiteanmietintö. 1975 Musiikinopetustoimikunnan mietintö. Komiteanmietintö 139/1975. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Kosonen, E. 2009. Musiikkia koulussa ja koulun jälkeen. Teoksessa J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.) Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen musiikkikasvatusseura FiSME r.y. 157–170.
- Kouluhallitus. 1985 Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet. Helsinki: Valtion painatuskeskus.
- Opetushallitus. (1994) Peruskoulun opetussuunnitelman perusteet 1994. Helsinki: Valtion painatuskeskus.

Pajamo, R. 2009. Laulusta tulee kansakoulun pakollinen oppiaine. Teoksessa J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.) Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen musiikkikasvatusseura FiSME r.y. 31–49.

Perkiö, S. 2018. Helsingin Sanomat, 27.3.2018.

Rautiaunen, K-H. 2009. Laulunopetusmetodien kehityslinjoja. Teoksessa J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.) Musiikkikasvatus, Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen musiikkikasvatusseura FiSME r.y. 51–65.

Saarikallio, S. 2009. Musiikki ja nuoren psykososiaalinen kehitys. Teoksessa J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.) Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen musiikkikasvatusseura FiSME r.y. 221–231.

Suomi, H. 2009. Opetussuunnitelma ja muuttuva musiikinopetus. Teoksessa J. Louhivuori, P. Paananen & L. Väkevä (toim.) Musiikkikasvatus. Näkökulmia kasvatukseen, opetukseen ja tutkimukseen. Vaasa: Suomen musiikkikasvatusseura FiSME r.y. 67–89.

Tuovila, A. 2003. ”Mä soitan ihan omasta ilosta!”, Pitkittäinen tutkimus 7–13 vuotiaiden lasten musiikin harjoittamisesta ja musiikkiopisto-opettelusta. PB-Printing, Helsinki: Studia Musica 18 Sibelius-Akatemia.

Ukkola-Vuoti, L. 2017. Musikaaliset geenit, Hyvinvointia musiikista. Liettua: ScandBook.

LIITE**Kysymyksiä musiikin harrastamisesta**

Ympyröi oikea vaihtoehto Olen tyttö poika
 Luokkani 3 4 5 6 7

Usein Joskus Harvoin Ei koskaan
 Laulan mielelläni musiikin tunnilla I_____ I_____ I_____ I_____ I
 Laulan kuorossa tai vapaa-ajalla I_____ I_____ I_____ I_____ I
 Minulle laulettiin kotona, kun olin pieni I_____ I_____ I_____ I_____ I
 Vanhempani (tai toinen heistä) laulaa:
 -kotona I_____ I_____ I_____ I_____ I
 -kuorossa, karaokessa tms. I_____ I_____ I_____ I_____ I
 Kaverini soittavat jotain soitinta I_____ I_____ I_____ I_____ I
 Kuuntelen mielelläni musiikkia I_____ I_____ I_____ I_____ I
 Perheessämme kuunnellaan musiikkia I_____ I_____ I_____ I_____ I
 Käymme perheeni kanssa konserteissa I_____ I_____ I_____ I_____ I

Musiikki, jota kuuntelen on: lastenlauluja rytmimusiikkia (pop, rock, jazz)
 (ympyröi oikeat vaihtoehdot) klassista musiikkia kansanmusiikkia en mitään

Osaan soittaa jotain soitinta kyllä ei
 Harrastan ohjatusti pianon, viulun tms. soittoa kyllä ei
 Olen lopettanut soittoharrastuksen kyllä ei

Jos lopetit, kerro syitä, miksi o minua ei enää kiinnostanut harjoittelu
 (merkitse rastilla) o osasin mielestäni jo riittävän hyvin
 o kaverikin lopetti
 o toinen harrastus tuli tärkeämmäksi
 o soittaminen oli liian kallis harrastus
 o soittoharrastus ei sopinut minulle